

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Perspektivní orientace dívek umístěných v diagnostickém ústavu

Perspective Orientation of Girls Situated in Diagnostic Institution

Diplomová práce

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Petr Sak, CSc.

Autor:

Mgr. Jakub Ducháč

Praha 2017

Poděkování

V první řadě děkuji vedoucímu diplomové práce doc. PhDr. Petru Sakovi, CSc. především za ochotu, se kterou převzal již rozdělanou práci po nemocné kolegyni a též za jeho trpělivost a laskavost.

Děkuji též všem mým respondentkám z diagnostického ústavu, že byly ochotné podělit se se mnou o své pocity, myšlenky a představy.

A v neposlední řadě děkuji své ženě Anetě a své dceři Emmě, že omluvily mou absenci v rodinných povinnostech, když jsem na přelomu června a července dopisoval tuto práci a čtyři týdny jsem se jim nemohl věnovat.

Děkuji

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací „Perspektivní orientace dívek umístěných v diagnostickém ústavu“ vypracoval samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 11.7.2017

Mgr. Jakub Ducháč

Anotace

Práce se věnuje mládeži s poruchami chování, konkrétně mladistvým dívkám ve věku 15 – 18 let umístěných do diagnostického ústavu. Je rozdělena na dvě části. První část je teoretická a zabývá se adolescencí obecně a poruchami chování v adolescenci. Druhá část je praktická a věnuje se perspektivní orientaci dívek. Výzkum je zaměřen na představu vlastní budoucnosti ve věku 25 let. Skrze představu budoucnosti výzkum zjišťuje hodnoty rizikové mládeže a mimo jiné i její postoj k návykovým látkám.

Annotation

This thesis is dedicated to young people with behavioral disorder, concretely to young girls 15-18 years old in state care of diagnostic institutions. Thesis has two parts. First one is theoretical and is dedicated to age of adolescence in general and behavioral disorders in age of adolescence. Second part is practical and is dedicated to perspective orientation. Research is focused on image of future in age of 25 years of these girls. Research is trying to find out inner values of young people and theirs attitude to addictive substances through this image of future.

Klíčová slova

adolescence, delikvence, diagnostický ústav, mládež, perspektivní orientace, poruchy chování, rizikové chování,

Keywords

adolescence, delinquency, diagnostic institute, youth, perspective orientation, behavioral disorders, risky behavior

Obsah

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1. Mládež a její problémy.....	9
1.1 Adolescence	9
1.2 Zátěž v adolescenci	12
1.3 (Vy)chování a normy společnosti	14
1.4 Rizikové chování mládeže	17
1.5 Juvenilní delikvence.....	18
1.6 Perspektivní orientace mládeže.....	20
1.7 Diagnostický ústav	21
PRAKTICKÁ ČÁST.....	23
2. Výzkum v diagnostickém ústavu	23
2.1 Forma a metody výzkumu.....	23
2.2 Obsah výzkumu.....	25
3. Výzkum na základě údajů z úředních listin	29
3.1 Bydliště respondentek	29
3.1.1 Jednotlivé kraje	30
3.1.2 Velikost obce.....	31
3.1.3 Analýza sídel v procentech	32
3.2 Návykové látky	33
3.2.1 Respondentky a návykové látky dle úředních údajů.....	33
3.2.2 Analýza vztahu k návykovým látkám v procentech.....	33
3.3 Rodinné zázemí.....	34
3.3.1 Vliv rodiny na vývoj mládeže	34
3.3.2 Kvalita rodinného zázemí respondentek	38
3.3.3 Zaměstnanost rodičů	40
3.3.4 Analýza rodinného zázemí v procentech	40
4. Výzkum údajů získaných z výpovědí respondentek	41
4.1 Představy o vlastní budoucnosti.....	41
4.2 Partnerství	45
4.2.1 Partnerství napříč výzkumy.....	45
4.2.2 Implicitní manžel	46
4.2.3 Partnerská statistika.....	47
4.2.4 Odvaha k manželství.....	47

4.2.5 Přítel v perspektivě.....	49
4.2.6 Přítelkyně v perspektivě.....	50
4.2.7 Analýza představ o partnerství a manželství v procentech	50
4.3 Rodičovství	51
4.3.1 Rodičovské plány	51
4.3.2 Konkrétní počty dětí.....	53
4.3.3 Analýza představ o vlastních potomcích v procentech	54
4.4 Kariéra.....	55
4.4.1 Představy o škole.....	55
4.4.2 Představy o práci.....	56
4.4.3 Představy bez práce.....	59
4.4.4 Analýza představ o škole a zaměstnání v procentech	60
4.5 Volnočasové aktivity.....	61
4.5.1 Představy respondentek o trávení volného času.....	61
4.5.2 Analýza představ o trávení volného času v procentech	65
4.6 Návykové látky a vztahy s rodiči	65
4.6.1 Návykové látky	66
4.6.2 Analýza perspektivy závislosti v procentech	70
4.7 Rodinná pouta	71
4.7.1 Vztah k vlastním rodičům	71
4.7.2 Analýza perspektivy rodinných vztahů v procentech	73
5. Souhrn výzkumu a ověření hypotéz.....	74
ZÁVĚR	76
Seznam použité literatury.....	78
Summary	81

ÚVOD

Soudobý člověk, vydaný napospas postmoderní vrtkavosti, neví více než kdy jindy, odkud přichází a kam kráčí. Z velkých příběhů vytvořil panoptikum a tím často nezáměrně demaskuje konstrukce hodnot jako pouhé atrapy. Aby si uchoval zdání stability, často je v ohrožení života puzen vymezovat a diagnostikovat systémy křehčí a nestabilnější. Ostrovy jednookých králů tak parazitují na slepých vymezení vlastní identity na jejich úkor. Kde však nalézat a oživovat bytí autentické?

Mládež vždy ukřývala a odkrývala cestu k pramenům. Vždyť už ze své podstaty obsahuje jiskru zrodu. Naslouchat mládeži náležitě vyladěnými ušima otevírá počátek. Ale co teprve naslouchat mládeži porouchané? Tam, kde se svádí řež o holé přiznání nároku na bytí, je existence ještě za horka tavena. V takových kulisách je pak možno zakoušet základní premisy lidského pobývání.

Tato diplomová práce je pokusem předat něco z této výhně lidských zápasů o místo na slunci, o lásku, o porozumění, o spravedlnost, které tak důvěrně zná každá lidská bytost a jež se ve své nahotě i naivitě zjevují za branou sžitých jednookých. Proto v této práci nechám především promlouvat samotné mladé v jejich hraničních situacích.

První část diplomové práce bude část teoretická. Bude to opravdu jen krátký exkurz do základní problematiky adolescence s důrazem na její stinné stránky. Současnou mládež se pokusím vykreslit na pozadí širších kulturních souvislostí. Krátce načrtnu i něco o perspektivě budoucnosti a rychle představím i diagnostický ústav.

Druhá část bude praktická a bude v této práci stěžejní. Nejprve se poperu s metodou a poté přistoupím k samotnému výzkumu. Dlužno ještě dodat, že praktická část není ryze praktická, ale je oživována dalšími příspěvky zvenčí. Díky tomuto přístupu práce působí organičtěji, výsledky mého zkoumání porovnávám okamžitě s jinými výzkumy a odkrývám tak ihned rozdíly i podobnosti mého výzkumného vzorku s běžnou populací.

Výzkum je vlastně dvojediný, nejprve totiž zkoumám klientky diagnostického ústavu papírově a poté osobně, na základě jejich písemných výpovědí.

Výzkum je rozdělen na mnoho kapitol a podkapitol, a každá z nich má na konci provedenu, na základě kvantitativní metody, podrobnou statistickou analýzu výpovědí.

Avšak nejen analýzou živ je člověk, proto pevně věřím, že každý čtenář této studie, zažehne v sobě opět plamen zápasu o autentickou podobu své existence, protože jedině tak je člověk hoden své pravé velikosti a důstojnosti.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Mládež a její problémy

1.1 Adolescence

Dospívání se jako specifická vývojová životní fáze vytvořila v rámci civilizačních změn. V přírodních společenstvích byl přechod k dospělosti zjednodušen. Závisel především na pohlavním dozrání a míval charakter rituálu ohraničujícího počátek nového období. On sám svou budoucí identitu nemusel a ani nemohl ovlivnit. Doba konání rituálu určovala, od kdy byl považován za dospělého a jaká je jeho nová role. Identita dospělého jedince byla jasně vymezena. Nebyl důvod o něčem pochybovat, neboť všechno bylo předem dáno tradicemi a vnějšími postupy. Specifické přechodné období nebylo potřebné.¹

V naší okcidentální kultuře je období adolescence (v širším pojetí vymezeno věkem 11-21 let) charakterizované výraznými změnami v téměř všech oblastech fyzického a psychického vývoje. Přináší s sebou řadu zásadních úkolů, které se mohou stávat kvůli nevhodným rodinným podmínkám pro adolescenta těžšími a komplikovaněji splnitelnými, popřípadě je jejich splnění zcela znemožněno. Jedná se o proces utváření vlastní identity, postupný proces získávání větší míry autonomie a nezávislosti na rodičích, ale také navazování prvních partnerských vztahů.

V dnešní době nelze dosáhnout dospělosti ve všech oblastech stejně rychle. Role dospělého je v naší společnosti mnohem náročnější, než tomu bylo kdysi, a navíc neposkytuje jedinci zvláštní prestiž ani jednoznačnou identitu. Současní dospívající chápou dětství jako dobu, kterou je třeba co nejrychleji zvládnout a vyrovnat se dospělým, a to přinejmenším v určitých oblastech. Mají tendenci zbavit se co nejdříve dětských atributů a jednoznačné sociální podřízenosti. Usilují o co nejranější získání práv a svobody rozhodování, ale povinnosti a zodpovědnost dospělosti přijímají jen neochotně. Období dospívání se stále rozšiřuje v obou směrech, dříve začíná a později končí.²

---

¹ VAŠUTOVÁ, Maria a Michal PANÁČEK. *Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2013. s.10.

² Ibid. s.10-11.

Ve druhé fázi dospívání (tedy ve vrcholné adolescenci, ve věku přibližně 15 – 20 let) se utvářejí strategie chování ve vztahu k výkonu a k vlastní sociální pozici. Dívky a chlapci se během pozdní adolescence více zamýšlejí nad svou osobní perspektivou, nad vlastními profesními a partnerskými plány. Změny ve fázi vrcholné adolescence souvisejí například i s tím, jak jsou dospívající připraveni na přijetí dospělé role, jak jsou připraveni na manželské a rodičovské role, zda se rozhodnou pro vysokoškolské vzdělání, nebo se chtějí rychle osamostatnit jak po stránce finanční, tak i bytové.³

Podobně druhou fázi popisuje i Vágnerová jako fázi, která je zaměřena na hledání a rozvoj vlastní identity, jež by byla subjektivně přijatelná a alespoň částečně odpovídala představám adolescenta. Smyslem pozdní adolescence je poskytnout jedinci čas a možnost, aby porozuměl sám sobě, zvolil si, čeho chce v budoucnosti dosáhnout a osamostatnil se ve všech oblastech, v nichž to současná společnost vyžaduje.⁴

Teenageři, píše Jedlička, velice často zcela úmyslně překračují společenská pravidla a konvence, která ještě donedávna respektovali, aby si ověřili, jaká je jejich skutečná platnost. Vývojová psychologie toto stadium nazývá druhým obdobím vzdoru. Neboť dospívající zakoušejí, co je pouze konvenční normou a co je v sociálním provozu nutné respektovat. Mladí lidé, kteří negativistickým obdobím neprojdou, budou sice v dospělosti respektovat autoritu, ale nebudou mít autenticky zažity meze možného chování. I když se v poslední době objevují teorie, že sociální zrání může proběhnout jinak, zdá se, že většina populace se zatím bez konfliktů neobejde. Příliš liberální postoje rodičů a vychovatelů výchově nepřispívají, protože v dospělém životě a v každodenní realitě tyto meze stále platí.⁵

K dospělosti směřuje i emoční a osobnostní vývoj adolescenta. Období adolescence je výsledkem sociokulturní determinace, kdy se biologická zralost mladého člověka dostává do rozporu s jeho sociální a ekonomickou nezralostí. Tento rozpor se promítá do všech sfér vývoje osobnosti adolescenta a podstatně jej formuje (někdy se cítí být dospělým, jindy ještě ne). Adolescent se stává autonomním vůči rodičům, ale i vůči dalším vzorům, a je emočně více závislý na vrstevnících. Vývoj jeho osobnosti by měl být završen autonomií spojenou s

---

³ Ibid. s.10.

⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2008. s.325.

⁵ JEDLIČKA, Richard a Jaroslav KOŤA. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů: aktuální problémy výchovy u dětí a mládeže*. Praha: Karolinum, 1998. s. 42-43.

odpovědností, kterou je schopen přebírat nejen za sebe a za vše, co dělá, ale i za jemu svěřené osoby.⁶

Zvýšená sebereflexe přivádí dospívajícího jedince k častějším emočním náladám, které jsou negativní a jsou směřovány jak vůči jiným lidem, tak vůči jemu samotnému (zloba, strach, obavy zármutek aj.) Tyto stavy způsobují silnější uvědomování si sebe sama. O prožívaných pocitech uvažuje a snaží se je pochopit, avšak ne zcela se mu to daří. Pak má tendenci podléhat depresivním náladám, být agresivní vůči lidem ve svém okolí a vyvolávat konflikty. Náhled na vlastní emoce se u adolescentů blíží náhledu na vlastní myšlení a odráží se v něm mínění, že jiný člověk nemůže prožívat to, co prožívají oni. Nejistota v oblasti sebeúcty se promítá do zvýšené citlivosti ke způsobům chování jiných osob. Adolescent toto chování chápe mnohdy jako jemu nepřítel přátelsky nakloněné, snadno se urazí nebo zatrpkne. Období adolescence je časem, kdy dochází k podstatné proměně osobnosti dospívajících chlapců a dívek. U děvčat se objevují první obtíže psychického rázu, jejichž kořeny spočívají v pubertálních změnách. Obvykle se tak děje mezi šestnáctým a sedmnáctým rokem jejich života. Psychické obtíže děvčata prožívají intenzivněji a déle než chlapci. Příčiny je možné spatřovat v jejich hlubším emocionálním naladění.⁷

Zkrátka dospívání je spojeno s hormonální proměnou, která stimuluje změny v oblasti citového prožívání. Projevují se kolísavostí emočního ladění, větší labilitou, dráždivostí, tendencí reagovat přecitlivěle i na běžné podněty a nárůstem emočního zmatku.⁸

Ke konci adolescence pak dochází ke stabilizaci emočního prožívání, starší adolescenti nebývají tak náladoví a citově labilní. Důvodem je hormonální vyrovnání a adaptace organismu na pohlavní dospělost. Kromě toho je citová expanze raného dospívání korigována zkušeností, původního nadšení ubývá, mnohé prožitky přestávají být neznámé a překvapující, nabíhá nový stereotyp. Tuto fázi označuje Macek jako období vystřízlivění signalizující nástup realismu mladé dospělosti.⁹

---

⁶ VAŠUTOVÁ, Maria. *Základy biodromální psychologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. s.214.

⁷ VAŠUTOVÁ, Maria a Michal PANÁČEK. *Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2013. s.36-37.

⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2008. s.340.

⁹ MACEK, Petr. *Adolescence: Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999.

1.2 Zátěž v adolescenci

Ač se může zdát, že zátěž je něco ve své podstatě nežádoucího, a také politika moderních společností je často přímo posedlá odstraňováním skutečných či domnělých zátěží, řada situací, které bychom oprávněně označili jako zátěžové, je nezbytná pro zdravý vývoj jedince i společnosti a mnoho z nich je lidmi přímo vyhledáváno, jako například adrenalinové sporty, filmové horory či rekreační prožitkové aktivity vyvolávající pocity napětí a strachu. Zátěž může mít dopad jak pozitivní, tak negativní.

Svým způsobem se dá se říci s Friedrichem Nietzsche: *Co tě nezabije, to tě posílí*. Zátěž může mít řadu podob. Může stát mimo jedince jako překážka, může stát i uvnitř něj jako způsob vnímání vnějšího světa, myšlení o něm a jeho prožívání. Zátěž může systém jedince ruinovat a vést k jeho dezintegraci, stejně jako může být nezbytným předpokladem jeho dalšího úspěšného vývoje.

Zátěží v adolescenci se zabývá Tyrlík, který tvrdí, že bez předchozí zkušenosti s určitým systémem je obtížné odhadnout, který podnět systém bez problémů integruje a který vyvolá obrannou reakci. Lidský jedinec jako systém sestává z mnoha prvků, z nichž většina je v dynamických nelineárních vztazích. U takového systému je složité predikovat jeho chování a zejména předvídat reakci na změny nastavení některých parametrů vzniklé působením patogenních fyzických i psychických činitelů. Tyrlík poukazuje na to, že psychologie doposud dokázala jen obecně popsat změny systému v průběhu vývoje a z nich pouze odhaduje efekt působení různých vnějších činitelů. V mnoha směrech je věda i praxe odkázána na rekapitulaci zkušenosti spíše než na efektivní formální modelování nejen psychických, ale také sociálních a ekonomických jevů. Predikce odvozené z této rekapitulace nutně mají pouze pravděpodobnostní hodnotu a ta bude klesat s nárůstem komplexnosti systému.¹⁰

Jako v každém jiném období, tak i v adolescenci je zátěž obecně přínosná, ba přímo nezbytná pro dospívání mladého člověka. Každopádně najdeme řadu příkladů, kdy nepřiměřená zátěž, ať již vyvolaná záměrně nebo působením víceméně náhodných přírodních a společenských sil, vede k destrukci nebo dlouhodobému poškození mladého člověka.

---

¹⁰ TYRLÍK, Mojmir, ed. *Zátěž v adolescenci*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. s.15.

Jak dokládá Tyrlík, často jsou děti a dospívající zatěžováni při uspokojování sociálních potřeb v sociálních kontaktech. Ty mohou vznikat jak v rodině, tak v dětských kolektivech. V rodinách se setkáme se dvěma typy situací, jež mohou pro dítě znamenat zátěž. Jednak je to agresivní chování rodičů k dětem, jejich nepřiměřené trestání a omezování, nebo naopak jejich zanedbávání, jednak jde o zátěž plynoucí z dlouhodobého konfliktu mezi rodiči, z jejich rozchodu a nefunkčnosti rodiny.¹¹

V časném dětství jsou děti na rodičích plně závislé a také v pozdějším věku, vlastně až do dospělosti, rodiče svým chováním a poskytovanou oporou zásadně určují nejen aktuální stav dětí, ale předurčují je v některých oblastech na celý další život. Rizikem pro dítě je nejen agresivita rodičů vůči němu, ale také nedostatek projevované emocionální vřelosti. Na druhé straně, rizikem může být také zanedbávání výchovné funkce rodiče vůči dítěti. Pro dítě je důležité, aby mu rodiče svým vlastním chováním i poskytováním rad při řešení jeho vlastních problémů vytvářeli vzor pro chování, který bude funkční v dané společnosti. Současně musí rodiče korigovat nesprávné a nežádoucí chování dítěte, což neznamená jen trestání za nesprávné chování, ale rovněž podávání korektivní informace s vyjádřením nespokojenosti s takovým chováním.

Nedostatečný zájem rodičů o sociální a osobní vývojové problémy dítěte je podstatnou zátěží dětského věku a dospívání. Častým problémem rodičovské výchovy je přenechání výchovného vlivu při řešení nových problémů dítěte na sociálním kolektivu, především školní třídě nebo partě. Každá skupina si sice vytvoří během krátké doby nějaký modus vivendi, který umožňuje nějakým způsobem řešit vnitřní problémy v této skupině, ale tento modus vivendi často obsahuje řadu způsobů chování a řešení problémů, které nejsou zcela funkční ve společnosti dospělých nebo jsou přímo nežádoucí, nemorální či protiprávní. Často se zde uplatní agresivně dominantní osobnostní typy, které si vytvářejí sociální skupinu podle svých potřeb, a při jejich jednání se submisivnějšími nebo sociálně izolovanými členy skupiny pak běžně dochází k fyzickému a psychickému terorizování nebo šikanování. Protože toto sociální učení dítěti poskytuje i návod pro řešení životních problémů mimo tuto skupinu v dospělosti, jeho chování se může stát dlouhodobě a obecně problémovým.¹²

---

¹¹ Ibid. s.27.

¹² Ibid..s.27.

Druhý okruh zátěže vyplývající z rodinného prostředí tvoří konflikty mezi rodiči, případně rozchod rodičů. Destruktivní podoba konfliktu mezi rodičovskou dvojicí působí jako narušení jistoty v prostředí, které by pro dospívající mělo sloužit v době zvýšené potřeby explorační jako bezpečné zázemí a bezpečný přístav pro případy krize a stresu, se kterým se mladí lidé během osamostatňování setkávají.¹³

Pro člověka nejen v adolescenci je nejdůležitější, aby měl pocit, že je na tomto světě vítaný, žádoucí. Rozhodně to má v životě jednodušší ten, kdo od dětství cítí, že je žádoucí a milován. Pro mladé lidi, kteří tuto lásku od dětství necítí, je těžké se s tímto deficitem vyrovnat. Zůstává tak pro ně na cestě k dospělosti velký úkol, aby se rozhodli přijmout sami sebe a vybudovat si pocit, že jsou na světě vítáni.¹⁴

Problémové zvládání zátěžových situací má souvislost s užíváním návykových látek, a antisociálním chováním. Velkou roli také hraje snížená resilience rodiny.¹⁵

1.3 (Vy)chování a normy společnosti

V běžném povědomí je příkře oddělována oblast normálního chování od chování patologického. Podíváme se tedy, co se běžně normálním chováním míní.

Za zcela normální a běžné se považuje, že každé dítě se má podrobit institucionalizované výchově. Tento předpoklad se opírá o zákonné normy vyjadřující dohodu o tom, že děti a mládež budou podrobeny povinné socializaci ve formě vyžadované a sankcionované školní docházky. Je-li postulát povinné školní docházky přijímán v duchu zafixované tradice s nereflektovanou samozřejmostí, pak to, co většinu veřejnosti zajímá, je úspěšnost výchovy. Její efektivitu lze zběžně posuzovat podle toho, jaké možnosti otevírá žákům do jejich budoucnosti, ale i podle toho, jak aktuálně na ně působí. Kritéria úspěšnosti výchovného působení bývají obvykle stanovena na základě obecnějších hlavních cílů, které většina průmyslově vyspělých společností považuje za rozhodující. Prvním z nich je tradiční akulturace, či pokud možno hladké začlenění vychovávaného jedince do dané society. Proto každá institucionalizovaná výchova obsahuje nutně prvky důrazu na přizpůsobení, na jistou

---

¹³ Ibid. s.28.

¹⁴ RÖHR, Heinz-Peter. *Nedostatečný pocit vlastní hodnoty: sebedestruktivní vnitřní programy a jejich překonávání*. Přeložil Petr BABKA. Praha: Portál, 2013. s.91.

¹⁵ SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. s.54.

dávku konformity, na sdílení většinového mínění a na přijetí obecně uznávaných zásad, hledisek a postojů. Výchova má socializační ráz v tom smyslu, že umožňuje jedinci vrst do společně sdílené kultury tak, že si osvojí normy, pravidla, role a požadované vzorce jednání. A k řízené socializaci též patří, že bude naopak bránit tomu, co určité společenství považuje za nežádoucí a ohrožující. Obecně lze říci, že každá institucionalizovaná výchova slouží obhajobě normativních očekávání společnosti, rozvíjí to, co daná societa z antropologických možností lidí preferuje a realizuje a vede k potlačování všeho toho, co pomíjí, nebo dokonce zavrhuje.¹⁶

Dále Jedlička upozorňuje na zabstraktnělou představu statisticky průměrného jedince, který se převážnou část svého života pohybuje v pásmu normálních aktivit. Pokud toto pásmo načas opustí, je legitimní jej přivést nějakou vhodnou metodou zpět. Tento předpoklad je přitom tak sporný, jak diskutabilní je naše znalost toho, co lze za normalitu vůbec označit. Klasické pojetí totiž naznačuje, že normalita může znamenat pojetí tak průměrné osobnosti, že se nikde prakticky nevyskytuje. A Jedlička zde odkazuje na Emila Durkheima, který si byl vědom neobyčejné obtížnosti definice normality a patologické abnormality a zcela jasně si uvědomoval, že jejich rozlišení je závislé na určité fázi rozvoje společnosti. Takto založil pojetí, které definuje chorobné projevy vzhledem k průměrnému chování k jakési normě, k uznávaným vzorcům chování, od nichž je potom odvozováno odchýlné jednání, které nezapadá v určité historické etapě do dané kulturní oblasti.¹⁷

Oddělit sociální prostor, který je označen za oblast normálního chování a jeho odlišení od patologického, je možné teprve na základě historicky vytvořené a postupně integrované soustavy konvencí, které určité formy lidského jednání schvalují a jiné možnosti odsuzují. Přitom dichotomie normální - patologické je příliš příkrá a zaměříme-li pozornost právě na hranici, která je má oddělovat, zjišťujeme, že je zde obrovský prostor individuálních projevů v sociálním jednání, které se pohybují právě v tomto prostoru nikoho. Tím myslíme, že nepatří ani pod nálepku zcela průměrného jednání, ani pod nálepku odchylek, jež mají v současnosti připsán status patologického jednání. A to je většinou jednání mladých lidí, kteří se dostali do životní krizové situace a naléhavě vyžadují pomoc a uplatnění takových výchovných praktik, jež jim umožní adaptaci na vnější svět, na přijetí a interiorizaci významů a smyslu společného světa. A taková výchova dnes představuje nové nároky na

---

¹⁶ JEDLIČKA, Richard a Jaroslav KOŤA. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů: aktuální problémy výchovy u dětí a mládeže*. Praha: Karolinum, 1998. s. 19-20.

¹⁷ Ibid. s.28-32.

kompetence vychovatelů, protože vyžaduje angažovanost tváří v tvář trpícím a dezorientovaným, opřenou o znalost problematiky možných poruch v jednání dětí a mladistvých.¹⁸

Jedlička k tomu ještě přidává provokativní otázky: Není možné, že to, co pojmenováváme slovem nenormální a stigmatizujeme diagnostickým označením ze seznamu poruch (podobně jako obchodník signuje své zboží čárkovým kódem), je tápavým pokusem o hledání vlastní nezávislé identity? Nebo jde o idealizovanou vizi měšťáka, který bude pokud možno loajálním občanem, bude se chovat podle konvenčních norem konzumní společnosti a nebude v ničem vybočovat a převyšovat ostatní? Nemá náhodou škola tendenci připravovat specializované a dobře vycvičené roboty, kteří budou spokojeni se svou úlohou profesionálních idiotů? Jak se do této představy vejdu velké a nonkonformní talenty je zásadní otázka, která se ukrývá za každým pokusem o stanovení normality.¹⁹

Jisté je, že společenské normy jsou kulturně podmíněny, jde o tzv. kulturní relativismus norem. Zcela různé představy o tom, co je pravidlem, jaké jednání je obvyklé či žádoucí, panují v téže době a na stejném území i mezi různými sociokulturními vrstvami, či dokonce mezi jednotlivými generacemi. Typickým příkladem mohou být spory rodičů s dospívajícími týkající se úpravy zevnějšku, tj. účesů, oděvů apod. V daném případě hovoříme o konvenční normě, která vyjadřuje, že za ideálně normálního pokládá societa takového jedince, který se chová co nejkonformněji. Což znamená, že vyhovuje příslušnému sociální tlaku a demonstruje navenek svou snahu přizpůsobit se ostatním či se alespoň přiblížit podle svých možností k vytýčenému ideálu.²⁰

Normy chování lze definovat jako hranice dovoleného a ospravedlnitelného v té které společnosti. V dnešní postmoderní době ovšem nelze a priori předpokládat, že normy jsou pro všechny pevně dány, a že jsou všemi vnímány stejným způsobem a také všemi uznávány. Nikdy pravděpodobně neexistovala doba, kdy by normy chování byly sdíleny úplně všemi. Ještě v době nedávné, kdy mělo morálku pod svým patronátem náboženství, bylo o podobě morálky v podstatě jasno. Dnešní společnost je radikálně odlišná. Tradiční morální kodexy

---

¹⁸ Ibid. s.34.

¹⁹ Ibid. s.37-38.

²⁰ Ibid. s.40-41.

jsou stále přítomné, ale téměř vše, vyjma těžkých zločinů, je předmětem diskuzí a je zpochybňováno.²¹

Jedlička si všímá, že otřesení výchovných tradic je jedním z momentů velkého zlomu v sebecpochopení západního lidstva. Navíc kvůli anonymitě a odcizení v současném přetechnizovaném světě je i pro dospělé stále obtížnější definovat kým jsou a za čím v životě spějí.²²

1.4 Rizikové chování mládeže

Rizikové chování je do určité míry považováno za normativní součást vývoje. Tento názor se opírá o skutečnosti, že až 50 % adolescentů se během dospívání zapojí alespoň do nějaké formy rizikového chování. V běžné populaci jsou typické projevy rizikového chování například užívání návykových látek či vandalismus. Ve většině případů toto chování nepřekročí hranici trestného činu a po dosažení dospělosti v převážné většině samo odezní.²³

Proč někdo překročí tuto míru rizikového chování, kterou společnost u mladistvých ještě nějak toleruje, nám může napovědět Jedlička: „Pro zavržené, odmítané či prostě opomíjené může být značně nevěrohodné, a dokonce uboze směšné, jestliže se je představitelé společnosti snaží povolat k odpovědnosti za život. Protože vyvrženci vnímají societu jako sílu, která má utlačivou moc, zahrnuje je řadou nesmyslných a nepochopitelných tabu, ignoruje jejich lidskou jedinečnost a deklasuje jejich názory. Takový jedinec se může právem cítit uzavřen do tísnivého krunýře vyčerpané kultury, která mu nedokáže nabídnout žádné lidsky důstojné východisko.“²⁴

---

²¹ ŠMÍDOVÁ, Michaela a Martin VÁVRA, ed. *Hodnotová a sociální reprodukce v rodině*. Praha: CESES FSV UK, 2010. s.26.

²² JEDLIČKA, Richard a Jaroslav KOŤA. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů: aktuální problémy výchovy u dětí a mládeže*. Praha: Karolinum, 1998. s.11.

²³ SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. s.39.

²⁴ JEDLIČKA, Richard a Jaroslav KOŤA. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů: aktuální problémy výchovy u dětí a mládeže*. Praha: Karolinum, 1998. s.39.

1.5 Juvenilní delikvence

Pokud se zaměříme přímo na delikventní chování, je zde evidentní nepoměr rozvržení podle pohlaví. Značný nepoměr v páchání trestné činnosti u mužů a u žen je základním kriminologickým poznatkem, který je poměrně stabilní v čase i mezi kulturami, a kriminologické studie se dokonce po poměrně dlouhou dobu soustřeďovaly výhradně na mužské pachatele. Možných vysvětlení rozdílné míry delikvence mezi chlapci a dívkami je několik, na jednu stranu je biologické teorie považují za důsledek přirozených neurologických či hormonálních rozdílů, které se odráží v následném chování, na druhou stranu sociální vědci hledají důvody v rozdílné socializaci, učení se odlišným genderovým rolím a odlišným hodnotám a upozorňují i na rozdílný přístup rodičů k výchově dívek, pro niž je typický vyšší dohled a kontrola. Páchání všech zkoumaných forem delikvence je mnohem rozšířenější mezi chlapci. Nejvyšší rozdíly nacházíme u běžných násilných činů, na nichž se podílí třikrát tolik chlapců než dívek, dále u závažných majetkových činů a u hackerství. Rozdíly jsou však zřejmé i u všech ostatních zkoumaných forem delikvence.²⁵

Z výzkumu Podané a Buriánka: „Alespoň dva delikventní činy za poslední období spáchala čtvrtina chlapců, avšak pouze desetina dívek. Srovnání vývoje delikvence podle věku ukazuje, že zatímco u chlapců páchání delikvence vrcholí ve čtrnácti letech, u žen delikvence narůstá po celé zkoumané období, i když pouze minimálně, a její celková úroveň je ve srovnání s chlapci méně jak poloviční pro všechny věkové kategorie.“²⁶

Můžeme rozlišit určité charakteristické znaky delikvence mládeže. Typické je pro mládež, že trestnou činnost provádí častěji se spolupachateli a ve skupině. Trestná činnost je ve většině případů páchána živelně pod vlivem momentální situace, převládá zde emotivní motivace oproti rozumové. Impulzem bývá v řadě případů alkohol, případně jiná návyková látka. Příprava trestné činnosti je nedokonalá, obvykle schází prvek plánování.²⁷

Významný činitel v teoriích kriminálního chování mládeže je pochopitelně rodina. Na výskyt delikvence mají nepochybně vliv specifika spojená s psychickým, sociálním a mravním vývojem jedince v průběhu dětství. Podrobněji se na vliv rodiny zaměříme

---

²⁵ PODANÁ, Zuzana a Jiří BURIÁNEK. *Česká mládež v perspektivě delikvence*. Praha: Univerzita Karlova., 2007. s.17.

²⁶ Ibid. s.17.

²⁷ SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. s.51.

v praktické části této diplomové práce, kde si uvedeme i další výzkumy a studie zabývající se vlivem rodiny na mladistvé.

Zde jen heslovitě: „Existuje konsenzus na tom, že právě v období dětství je socializační působení nejsilnější, a že také rodina je stále nejsilnějším socializačním mediátorem.“²⁸

Jak jsme už poznali v předchozích kapitolách, dospívání je často charakterizováno jako období krize identity. V průběhu dospívání se snižuje vliv rodiny a nastupují do popředí vrstevníci a subkultury. S tím úzce souvisí i způsob trávení volného času, kdy mohou vznikat různé kontakty a příležitosti k delikventnímu chování. V této souvislosti můžeme připomenout teorii sociální kontroly. Ta vychází z předpokladu, že člověk je konformní, protože nosí v sobě zvnitřněnou sociální kontrolu. Aby jedinec nebyl delikventní, musí být zejména dobře připoután ke společnosti a zakotven ve vztazích. Mnohé odborné studie upozorňují na to, že kriminálním aktivitám mládeže velice často předchází narušené sociální vztahy.²⁹

Mladí lidé, kteří mají v důsledku rodinné výchovy špatné předpoklady pro adaptaci na požadavky a cíle společnosti, stojí vždy před otázkou, jak dosáhnout pocitu své identity. Sociologové upozorňují, že v moderní civilizaci výrazně stoupá závislost jedince na tom, zda je druhými přijímán a uznáván. Proto je lepší být členem party než zůstat sám. Vznik závadových part pak může představovat odrazový můstek hledání vlastní totožnosti skrze delikventní činnost podporovanou či dokonce vyžadovanou skupinou.

Jedlička ale správně upozorňuje, že náležitě porozumět protispolečenským jevům vyžaduje osvojení poměrně značného kulturního a společenského přehledu. Protože cesta moralizování a nálepkování může být cestou do pekel.³⁰

---

²⁸ ŠMÍDOVÁ, Michaela a Martin VÁVRA, ed. *Hodnotová a sociální reprodukce v rodině - první výsledky výzkumu dvou generací*. Praha: CESES FSV UK, 2010, s.65.

²⁹ PODANÁ, Zuzana a Jiří BURIÁNEK. *Česká mládež v perspektivě delikvence*. Praha: Univerzita Karlova., 2007. s.36-37.

³⁰ JEDLIČKA, Richard a Jaroslav KOŤA. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů: aktuální problémy výchovy u dětí a mládeže*. Praha: Karolinum, 1998, s.100.

1.6 Perspektivní orientace mládeže

Pavelková ve své knize píše, že existují relativně velké rozdíly mezi lidmi v tom, jak dokáží předjímat budoucnost a uvědoměle se v ní orientovat. Evidentní je, že někteří lidé jsou velmi ovlivněni cíli vzdálenými v čase. Jiní lidé jsou jen velmi málo orientováni k budoucím událostem a jsou jimi jen velmi málo ovlivňováni. Někteří lidé jsou schopni sebe sama vidět v cílových kategoriích, druzí ne. Existují lidé, kteří žijí bez realistických projektů a celý život se spokojují s nenáročnými cíli. Aktivita těchto lidí vázaných pouze na bezprostřední přítomnost je většinou spojena s krátkodobými cíli a okamžitým uspokojením potřeb, jak to známe například u dítěte a do jisté míry i u člověka vlečeného během událostí. Tito lidé selhávají při složitých úkolech, před které jsou postaveni a jejichž splnění vyžaduje značného časového úseku. Existují však také lidé, kteří o své budoucnosti přemýšlejí, rádi plánují a kladou si dlouhodobé cíle. U těchto lidí pak můžeme pozorovat zvýšenou aktivitu a mobilizaci sil, jestliže si stanoví nějaký dlouhodobý cíl, na kterém jim skutečně záleží, berou ho za svůj a intenzívně ho prožívají.³¹

Zda se tedy čas stane pozitivním či negativním regulativem v lidském životě a jak optimálně a smysluplně z hlediska subjektu bude čas vystupovat jako dynamizující faktor rozvoje osobnosti, to je závislé na celé řadě vlivů, které v průběhu celé životní dráhy člověka působí záměrně, ale i nezáměrně. Problematika času podle Pavelkové je sice neoddelitelnou součástí všech období lidského života, specificky se však dotýká především školních let.³²

Vlastní vědomá reprezentace času je tedy výsledkem složité souhry vyšších psychických procesů. K přítomnosti se vztahuje reprezentace minulosti, sestávající ze vzpomínek a znalostí, ale také reprezentace budoucnosti založené nikoli na paměti, ale na myšlenkových konstrukcích a anticipacích. Perspektiva budoucnosti úzce souvisí s motivací chování, především s tím, jaké si člověk stanoví cíle.³³

Člověku je třeba plánování a rozhodování. Dovednost vytvořit si reálný plán jednání je základním předpokladem dosažení cílů. Při plánování je třeba vzít v úvahu jak výchozí a konečný stav ovlivňovaného předmětu nebo jevu, tak vlastní možnosti a prostředky, jak

---

³¹ PAVELKOVÁ, Isabella. *Perspektivní orientace jako činitel rozvoje osobnosti*. Praha: Academia, 1990. .s.6.

³² Ibid. s.6-7.

³³ Ibid. s.10-11.

tohoto cíle dosáhnout. je třeba zohlednit rovněž přírodní a sociální podmínky takové aktivity, zejména využití podpůrných a potlačení rušivých přírodních i sociálních činitelů.³⁴

Jak dodává Pavelková, v poslední době se problematika perspektiv a perspektivní orientace jedince rozpracovává spolu s teorií mravního rozvoje osobnosti.³⁵

Sobotková mluví o nových trendech ve výzkumu rizikového chování, kde hraje svou významnou roli také představa o vlastní budoucnosti: „Při studiu rizikového chování v adolescenci je v současnosti zdůrazňováno vývojové hledisko, podle něhož je rizikové chování pokládáno nikoliv za výsledný stav negativních vlivů působících v minulosti, ale za dynamický, v čase se vyvíjející proces, na němž se kromě minulých zkušeností podílejí i současně působící faktory a v němž hraje roli také představa o vlastní budoucnosti.“³⁶

Trošku jiný názor na představy mladých o budoucnosti má Townsend a pro úplnost ho zde také odcitují: „Dospívající žijí současností - zajímá je jen to, co dělají v danou chvíli. Dospívající budoucnost nijak zvlášť nezajímá, netrápí je a zdá se, že si jí ani nejsou vědomi.“³⁷

1.7 Diagnostický ústav

Diagnostický ústav je školské zařízení spadající do kompetence Ministerstva školství, mládež a tělovýchovy. MŠMT určuje oblast působnosti daného diagnostického ústavu, tzv. jeho územní obvod. Na základě toho vypracovává diagnostický ústav návrhy potřebných změn v síti dětských domovů a výchovných ústavů spadajících do jeho územního obvodu. Diagnostické ústavy jsou diferencovány podle věku klientů, u mladistvých také podle pohlaví. Dětské diagnostické ústavy jsou určeny společně pro chlapce i dívky ve věku od 3 do 15 let nebo do ukončení povinné školní docházky. Diagnostické ústavy pro mládež jsou určeny zvlášť pro dívky nebo chlapce od 15 let nebo od ukončení povinné školní docházky do 18 let, eventuálně do 19 let. Diagnostický ústav plní úkoly diagnostické, výchovně vzdělávací, terapeutické, organizační, metodické a koncepční.³⁸

---

³⁴ TYRLÍK, Mojmír, ed. *Zátěž v adolescenci*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. s.24.

³⁵ PAVELKOVÁ, Isabella. *Perspektivní orientace jako činitel rozvoje osobnosti*. Praha: Academia, 1990. s.28.

³⁶ SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. s.58.

³⁷ TOWNSEND, John Sims. *Hranice a dospívající*. Praha: Návrat domů, 2009. s.13.

³⁸ KAHOUNOVÁ, Klára. *Důvody umístění dívek do diagnostického ústavu*. Praha, 2010. s. 10-12.

Na diagnostický pobyt jsou do diagnostického ústavu přijímány děti a mladiství na základě rozhodnutí soudu, na žádost osob odpovědných za výchovu nebo na vlastní žádost nezletilého. Na základě rozhodnutí soudu to může být přímo soudem nařízená ústavní výchova anebo soudem vydané předběžné opatření.

Diagnostický ústav na Praze 4, kde jsem prováděl výzkum, je zaměřen na dívky ve věku 15 – 18 let, které mají ukončenou povinnou školní docházku. V Čechách je jediný svého druhu. Na stejnou klientelu je v celé republice zaměřen už pouze diagnostický ústav v Brně.

Důvody umístění klientek v zařízení jsou v převážné většině poruchy chování. Ty se mohou projevovat jako rizikové chování nebo formou už závažnějších trestných činů. Konkrétní uváděné důvody umístění bývají nejčastěji tyto: nerespektování autorit, toulky, lhaní, závadová parta, útěky, záškoláctví, sebepoškozování, promiskuita, zneužívání návykových látek, agresivita, vulgarita, domácí krádeže, konflikty s matkou, verbální agrese, fyzické napadání, páchání provinění.

Jiné důvody mohou být: osiření, týrání, zneužívání, zanedbávání, syndrom CAN.

Syndrom CAN zajímavě popisují Kraus s Hroncovou, kteří říkají, že týrání, zneužívání a zanedbávání dětí představuje závažný sociálně patologický jev, který však není jen novodobým problémem. Má svojí historii. Setkáváme se s ním v každé vývojové etapě lidské společnosti. Jeho existence byla ovlivněna tím, že dítě bylo všeobecně považované za vlastnictví rodičů, se kterým mohli libovolně nakládat. Vnímání i řešení tohoto problému souviselo s kulturou dané společnosti, jejím stylem života, jakož i uznávaným systémem hodnot a způsobem výchovy.³⁹

---

³⁹ KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus (nakladatelství), 2007. s. 242.

PRAKTICKÁ ČÁST

2. Výzkum v diagnostickém ústavu

Výzkum probíhal v první polovině roku 2016, trval přibližně pět měsíců, od měsíce března do měsíce srpna. Výzkum probíhal postupně, po menších skupinkách dívek. Zpravidla se jednalo o skupinu přibližně pěti dívek. Výzkum s další, novou skupinou probíhal pak znovu po čtrnácti dnech tak, jak se obnovovalo složení klientek v ústavním zařízení. Výzkumná skupinka čítala dívky, které byly přijaty do zařízení sedm až čtrnáct dnů před výzkumem. U dívek, které by pobývaly v zařízení méně než týden, hrozilo, že ještě nebudou dostatečně aklimatizovány a výzkum by tím mohly různým způsobem bojkotovat a narušovat. Zároveň jsem si však dával pozor, aby nebyly v zařízení už příliš dlouho a nezapočalo se s klientkami již systematicky pracovat na vlastní budoucnosti. Tím by se ve výzkumu projevil vliv výchovného zařízení na představy o budoucnosti, což by bylo jistě zajímavé, ale už by se to rozcházelo s cílem mého výzkumu. Všechny respondentky se tedy nacházely na příjmovém oddělení a jejich vize a myšlenky ještě nebyly příliš ovlivněny výchovným působením ústavu.

2.1 Forma a metody výzkumu

Výzkum probíhal v rámci běžné činnosti dívek, tedy v dopoledních výukových hodinách ve všední dny. V rámci výuky českého jazyka jsem jako vychovatel zadal klientkám téma slohové práce. Jednalo se tedy o volnou výpověď formou úvahy, zamyšlení s tématem: *Jak si představujete, že bude vypadat váš život ve 25 letech?* Šlo zde o otevřenou otázku v nejhlubším smyslu slova. Dával jsem si pozor, abych ve svých pokynech nebyl návodný, vždyť právě jedním z předmětů mého výzkumu mělo být zjištění, čemu tyto dívky ve svém životě přikládají váhu, co je pro ně prioritní a zajímavé, jaké téma v rámci svého úkolu rozvinou.

Nesmím opomenout zdůraznit, že nikdo nebyl k tomuto výzkumu nucen a všechny dívky byly informovány, k čemu jejich snažení bude sloužit. Kdo na tomto projektu z jakéhokoliv důvodu spolupracovat odmítl, mohl si vybrat náhradní vhodnou výukovou činnost a nebyl za to nijak penalizován. Ostatně tato situace, během doby celého výzkumu, přibližně v pěti případech nastala. Jako důvod zpravidla dívky uváděly fakt, že uvažování nad budoucností

jim přivodí úzkosti a deprese. Pochopitelně jsem jim vyhověl a domluvil se s nimi na náhradní činnosti, ve většině případů to byla slohová práce na jiné téma.

Prakticky vypadala celá procedura psaní úvahy následovně. Představil jsem svůj záměr, poprosil o spolupráci a zadal téma. Zodpověděl jsem dotazy a nechal dívky samostatně pracovat. Úvahu psaly buď ve společné místnosti nebo, pokud projevíly zájem, samy na svém pokoji, což jim pomáhalo k lepšímu soustředění. Byl jsem pochopitelně jako dozor neustále přítomen a případně zodpovídal další dotazy. Většinou však dívky poté pracovaly samostatně. Na psaní měly přidělený čas jednu hodinu, v případě potřeby jsem měl pravomoc jim poskytnout čas navíc, de facto bez limitu. Tato možnost ale byla využita opravdu jen velmi výjimečně. Průměrně trvalo klientkám psaní úvahy přibližně dvacet minut. Našly se ale i dívky, které práci odbyly během několika málo minut pár holými větami. Ani v takovém případě jsem ale nepoužíval návodné nápovědy a jejich výslednou práci jsem bez výhrad přijal.

Při svém výzkumu kombinuji metody jak kvantitativní, tak kvalitativní.

Abych výzkum určitým způsobem ukotvil, stanovil jsem si v rámci kvantitativního výzkumu konkrétní hypotézy, které bych rád výzkumem ověřil. Část těchto hypotéz ověřím již na základě první fáze výzkumu, která se ještě nebude týkat výpovědí respondentek, ale bude čerpat z úředních listin, které jsem měl k dispozici k nahlédnutí v diagnostickém ústavu. Další hypotézu pak ověřím ze statistické analýzy dat pečlivě extrahovaných ze sepsaných slohových prací dívek.

Hypotézy pro první fázi jsou následující: Existují regiony a lokality, ve kterých se vyskytuje rizikové chování mládeže (v našem případě tedy dívek) v mnohem větší míře než v ostatních částech republiky.

A za druhé: Ohroženou mládež generuje v první řadě dysfunkční rodinné zázemí.

Hypotézu pro hlavní výzkum, který sestává z písemných výpovědí respondentek, jsem stanovil takovouto: V perspektivě budoucnosti ohrožené mládeže se zrcadlí v podstatné míře jejich aktuální problémy, které se pojí s tématy drogové závislosti, a také s tématem narušených vztahů v rámci nejbližší rodiny.

Výzkum kvalitativní jsem pojal jako doprovodný k výzkumu kvantitativnímu. Během následujících stránek budu čtenáře seznamovat s autentickými výpověďmi respondentek, které se k jednomu každému tématu vyjadřovaly nejzajímavěji. Díky důvtipnému

identifikátoru si může každý čtenář propojit výpovědi v rámci jednotlivých témat s určitou jednou, pro něj fiktivní, osobou.

V konečném součtu jsem zpracovával 53 písemných prací. Průměrně text obsahoval 192,1 slov, vyjma nadpisu. Nejdelší úvaha o budoucnosti čítala 546 slov, v závěsu za ní byla práce obsahující 489 slov, třetí v pořadí pak 361 slov.

Třetí nejkratší dílo klientky sestávalo z 82 slov, ještě kratší zamyšlení obsahovalo jen 54 slov. Na úplně nejprozaičtější odpověď stačilo respondentce jen 18 slov. Celé její sdělení znělo takto: *„Vždy když přemýšlím o budoucnosti, tak mi skoro nic nevychází. Takže mi je celkem jedno jak to bude.“*

2.2 Obsah výzkumu

V počátečním rozvažování ohledně výzkumu jsem přemýšlel, zda výsledky zkoumání perspektivní orientace dívek umístěných v diagnostickém ústavu neporovnat také s konkrétními výsledky zkoumání perspektivní orientace jakési referenční skupiny⁴⁰ „zdravých“ jedinců. Žádnou skupinu „zdravých“ jedinců se mi však nepodařilo dohledat nebo mi nedávalo smysl tuto skupinu dívek s nimi porovnávat. Rozličných průzkumů mezi školáky a mládeží je spousta, nutno však podotknout, že jsou též různě kvalitní. Někdy dokonce vzbuzují otázky, o čem že to vlastně vypovídají. Často jsou interpretovány tak tendenčně, že si člověk vzpomene na okřídlený výrok připisovaný Winstonu Churchilovi: „Věřím jenom těm statistikám, které si sám zfalšuju“.

Půjde mi především o to, proniknout k podstatě tématu. Tedy zahlédnout něco z představ a pocitů dívek umístěných ve výchovném zařízení ohledně vlastní budoucnosti. Nezříkám se zcela využití několika zveřejněných průzkumů realizovaných mezi školskou mládeží, budu je využívat a citovat, pokud to bude ku prospěchu věci. Stejně tak budu s co největší pečlivostí analyzovat a kvantifikovat své výzkumy. Jen je třeba se mít na pozoru před

---

⁴⁰ Pojem „referenční skupina“ zde není myšlen úzce sociologicky, jak jej používá např. Robert K. Merton. Spíše zde označuje něco jako pozadí v dichotomii figura-pozadí.

idolatrií a zbožšťováním statistických metod a před samoúčelnou hrou s čísly. V duchu Gadamerových idejí mi tu půjde více o pravdu a méně o metodu⁴¹.

Veškeré získané údaje od jednotlivých dívek budu samo sebou využívat v režimu anonymity. V souladu s tím, jak jsem se výše vymezil vůči inflaci statistických dat a údajů, nebudu jednotlivé svěřenkyně označovat náhodnými ciframi. Numera ponechám počítačovým analytikům, zde budu respektovat fakt, že tato diplomová práce vzniká na fakultě, jež se zabývá obory humanitními. Ba je to přímo fakulta teologická, tudíž s ohledem na křesťanskou nauku, budu vnímat bezhraniční hodnotu každého lidského jedince a každé jednotlivé dívce přiřadím „vědecké“ či chcete-li „umělecké“ jméno. Vždyť přeci diagnostický ústav není vězení, natož koncentrační tábor.

Jméno bude vhodné kvůli identifikaci, jelikož jednotlivé kapitoly se budou zabývat různými dílčími aspekty perspektivní a hodnotové orientace a výpovědi jednotlivých klientek budou relevantní pro více těchto kapitol zároveň.

Pozice zaměstnance ústavu a pracovníka v přímé péči s klientkami mi pro tuto studii poskytovala řadu výhod. Kupříkladu jsem měl k dispozici k nahlédnutí všechny úřední záznamy, které se týkaly našich respondentek. Tuto situaci jsem náležitě využil. Získal jsem a zpracoval ze spisů informace, které jsem považoval za zajímavé a přínosné pro naši věc a často jsem díky tomu došel k pozoruhodným zjištěním. O tom se rozepíši v příslušných kapitolách.

Ještě dlužím zmínit, co znamená vzorek 53 respondentek v poměru k maximálně možné zkoumané skupině. Diagnostický ústav pro mladistvé dívky v Praze má územní spádovou působnost oblast celých Čech. Tato oblast se skládá ze 61 okresů, což znamená všech 9 krajů, které se celé rozkládají na území historické země Čechy a dva okresy z kraje Vysočina. Oblast působnosti určuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Ústav přijme každý rok kolem dvou set dívek, tudíž vybraný vzorek je celá čtvrtina klientek z roční residenční péče. Do mého výzkumu, který probíhal téměř pět měsíců, jsem se snažil zařadit všechny nově příchozí klientky. Vyřazeny tedy byly ty dívky, které se do zařízení dostaly opakovaně, ty které se na výzkumu odmítly podílet a také ty, které výzkum minul z organizačních důvodů. To se nejčastěji stávalo v případech, kdy v čase periodického výzkumného šetření byla dívka v ústavním zařízení příliš krátce a při dalším kole výzkumu

---

⁴¹ GADAMER, Hans-Georg. *Pravda a metoda*. I, Nárys filosofické hermeneutiky. Praha: Triáda, 2010. Paprsek. ISBN 978-80-87256-04-6.

pro změnu příliš dlouho a již byla zařazena na jiné oddělení, kde v době provádění úkolu měla už svůj jiný program a změna by tak narušovala plynulý výchovný a diagnostický proces. Navíc by se narušil i záměr celého projektu diplomové práce, tedy zjišťovat perspektivní orientaci dívek v diagnostickém ústavu v přesně vymezené době na počátku pobytu. Jak už jsem sděloval o několik odstavců výše, aby dívky získaly bazální důvěru, ale jejich představy a výhledy nebyly příliš kontaminovány ústavní převýchovou.

Jak už jsem naznačil výše, červenou nití celé diplomové práce by mělo být hledání pravdy, jak se sluší na teologickou fakultu a koneckonců i na Karlovu univerzitu. Klientky diagnostického ústavu by se zde tedy neměly proměnit v odcizené kódy subjekt-objektové metodiky, ale měly by nám nastavit zrcadlo a skrze ně bychom mohly zahlédnout záblesky pravdy o našem světě, o naší zodpovědnosti za svět a o nás samých.

3. Výzkum na základě údajů z úředních listin

(při zachování naprosté anonymity)

Jako první krok, který bude předcházet stěžejnímu tématu – výsledkům zajištěných ze slohových prací, bude rozbor dat z jednotlivých kazuistik klientek. Bude to analýza podpůrná, přidružená, nikoli však nezajímavá a samoúčelná.

Nyní je třeba trochu přiblížit specifický vzorek mládeže, který bude účasten výzkumu. Informace jsem načerpal ze souboru úředních spisů dívek, které obsahují dokumenty jako psychologické posudky, lékařské zprávy, soudní nařízení, zprávy od sociálního kurátora, policejní protokoly a další.

Nikdy však nebudu propojovat žádné konkrétní údaje z těchto listin s konkrétním výsledkem slohové práce. Tato analýza bude pouze obecná a statisticky zpracovaná.

Údajů, které se dají takto načerpat, je vskutku nepřeborné množství. Bez zajímavosti by jistě nebyla většina z nich. Pro cíle této magisterské práce, jsem byl nucen okleštit svou touhu předložit co nejvíce takovýchto informací. Zcela ponechám stranou bulvárně zabarvená data a statisticky vyhodnotím především následující témata:

- 1) Místo trvalého bydliště respondentek. Z jakého kraje a z jak velké obce dívky pocházejí.
- 2) Jakou roli v tom, že jsou respondentky umístěny v diagnostickém ústavu, hrají návykové látky.
- 3) Z jakého rodinného zázemí pocházejí. Zda žijí jen s jedním nebo s oběma rodiči či jsou v adoptivní péči apod.

3.1 Bydliště respondentek

Existuje oblast v naší republice, kde se vyskytuje mezi mládeží větší počet jedinců s poruchami chování v porovnání s ostatními kouty naší vlasti? Narážíme na ohroženou mládež více v průmyslových městech nebo jsou to jen mýty? Jsou místa, která jsou více zamořena drogami?

Jelikož jsem nedohledal žádnou přesvědčivou statistiku týkající se regionů ohledně počtu intervencí u rizikové mládeže a jejich procentuálním poměru mezi jednotlivými kraji, bylo

mi ihned, od prvotní ideje o výzkumu v diagnostickém ústavu, zřejmé, že si tuto analýzu musím vytvořit.

Respektive dvě studie tomuto tématu blízké jsem našel, avšak jejich výsledky vyzněly protichůdně. První se zabývá přímo kriminalitou dětí a mládeže a z ní vyplývá, že kriminalita je v České republice obecně vyšší ve městech.⁴²

Ze druhé studie, která se zabývá prevalencí antisociálního chování v obecné populaci českých adolescentů, se dá naproti tomu vyvodit, že závěry výzkumů pouze z městských oblastí se téměř neliší od závěrů výzkumů reprezentující celou českou populaci adolescentů.⁴³

3.1.1 Jednotlivé kraje

Proto jsem prostudoval bydliště všech mých 53 respondentek, abych zjistil následující:

Co se týká regionů, zastoupeno je devět krajů. Chybí pouze kraj Vysočina, ale tam, co se týká spádové působnosti diagnostického ústavu, patří pouze dva okresy, a to Havlíčkův Brod a Pelhřimov.

Kraj Pardubický, stejně jako kraj Královéhradecký, reprezentují dvě klientky.

Čtyři jsou z kraje Plzeňského.

V Praze má své trvalé bydliště pět klientek. Stejně je tomu v kraji Karlovarském.

Středočeský kraj reprezentuje šest dívek.

Třetí největší zastoupení má kraj Jihočeský, a to sedm.

Druhý „nejproblématictější“ kraj je Liberecký s počtem klientek – osm.

Za to suverénně v této kategorii vítězí kraj Ústecký s až těžko uvěřitelným počtem – čtrnáct.

---

⁴² GJURIČOVÁ, Jitka. Vývoj kriminality v České republice se zvláštním zřetelem na kriminalitu dětí a mládeže. *Sociální práce*. 1998, s. 24-31.

⁴³ BLATNÝ, Marek, Michal HRDLIČKA, Veronika SOBOTKOVÁ, Martin JELÍNEK, Petr KVĚTON a Dalibor VOBOŘIL. Prevalence antisociálního chování českých adolescentů z městských oblastí. *Československá psychologie : časopis pro psychologickou teorii a praxi*. 2006, 50, s. 297-310.

Unáhlené závěry z takto nevelkého vzorku se pochopitelně vytvářet nemůžou. Ale i když interpretace výsledků může být všelijak nápaditá, například pečlivější práce sociálních pracovníků a kurátorů v kraji a podobně, nelze nad tím jen tak mávnout rukou. Ostatně se domnívám, že tyto výsledky korespondují i s běžným laickým pohledem. Možná jen ten rozdíl mezi Ústeckým a ostatními kraji je překvapivě vysoký. Vyjádřeno v procentech, z celého vzorku mých respondentek pochází 26,4 % z nich z Ústeckého kraje.

3.1.2 Velikost obce

Dalším zajímavým údajem je jistě velikost města či obce, odkud dívky pocházejí.

Z tohoto průzkumu jsem vyřadil jednu dívku, která má současné bydliště ve výchovném ústavu, a to by nám statistiku lehce zkreslovalo. Smysl tohoto kroku je zřejmý, pátráme po semenistých problémech.

Ze všech 52 dívek jen tři z nich pocházejí z obce, která nemá status města. A i tak jsou to obce, které patří k lidnatějším (1200, 1700 a 3200 obyvatel)

Naopak, když se podíváme, kolik dívek z našeho vzorku pochází z velkých měst, čítajících nad 50 000 obyvatel, zjistíme, že je jich přesně 18. Jsou to města většinou krajská, případně velká okresní. Procentuálně vyjádřeno je to 34,6 %. Což přibližně odpovídá celkovému rozložení obyvatelstva České republiky, kde v městech s počtem obyvatel nad padesát tisíc žije přibližně 32 % obyvatel.

Když se ale podíváme na statistiku dále a zjistíme, kolik procent respondentek žije ve městech s dvacetitisíci obyvateli a více, vyjde nám číslo 33, což činí 63,5 %. Tato kategorie už zahrnuje průmyslová města severu. V naší republice celkově žije ve městech nad 20 000 přibližně 42 % populace.

Ještě je zajímavý údaj o městech nad deset tisíc obyvatel. Z mého vzorku tam žije 42 dívek, což znamená 80,8 %. A opět pro porovnání údaj z Českého statistického úřadu – celkově u nás žije takto 48 % obyvatel. Zbýlých 52 % obyvatel České republiky žije ve městech a obcích s počtem obyvatel pod deset tisíc.

Když jsem hledal studie, které by se zabývaly životem mládeže v průmyslových městech, narazil jsem na polskou studii paní Jadwigy Mazur z roku 2003. Tam o této mladé generaci výstižně píše:

„Preferují postmodernismus, doprovází je anomie a odcizení. Chybí jim autority, zavrhnou to, co pro jejich rodiče bylo výzvou.

...Doprovází je pocit prázdnoty a samoty, potřebují akceptaci, připojují se k subkulturám a sektám a přijímají jejich hodnoty, mají pocity ztracenosti a hledají svou identitu.

...Stále častěji se v této skupině objevuje problém hyperaktivity a emocionálních poruch. Do forem komunikace zapojují agresi. ... jde o generaci axiologického vaku.

...skupina, jež nemá cíl, žije ze dne na den. Tráví čas pasivně, častokrát je závislá na alkoholu a drogách, ve vztazích k blízkým používá násilí. Chybí jí dovednost komunikace s jinými, mnohdy ji doprovázejí pocity beznaděje a pochybnosti.

...Nejmladší skupiny generací jsou vystavovány mnoha tlakům, jež jsou příčinou jejich pocitu ztracenosti, nejisté budoucnosti a absence autentických blízkých svazků.

...Provedený výzkum poukazuje na druh ztráty orientace, absence autorit, zvláště mezi osobami, jež se účastní procesu socializace.“⁴⁴

Závěr z této analýzy sídel mých respondentek je následující. Problémové chování u mládeže se v malých obcích a městech vyskytuje minimálně (alespoň v celkovém srovnání). Ve velkých městech se problémy v chování u mladistvých dívek vyskytují v rovnoměrném zastoupení tak, jak to přibližně odpovídá celorepublikovému průměru. Největší výskyt rizikového chování u mladých dívek v porovnání s ostatními sídly se vyskytuje ve městech střední velikosti, o počtu obyvatel mezi deseti až padesáti tisíci. Jedná se především o průmyslová města, nejčastěji situovaná v Ústeckém kraji.

3.1.3 Analýza sídel v procentech

Podíl jednotlivých krajů jakožto míst odkud respondentky přicházejí do diagnostického ústavu vyšel následovně: Ústecký kraj má zastoupení 26,42 %, Liberecký kraj má 15,09 %, Jihočeský kraj 13,21 %, Středočeský 11,32 %, Praha má zastoupení 9,43 %, Karlovarský kraj rovněž 9,43 %, Plzeňský kraj 7,55 %, Pardubický 3,77 %, stejně tak Královéhradecký 3,77 %, kraj Vysočina má podíl 0,00 %.

---

⁴⁴ MAZUR, Jadwiga. Hodnoty v životě mládeže v průmyslovém městě. *Pedagogická orientace*. 2004. s.45-49.

Co se týká velikosti obcí, statistika odhaluje toto: Z obcí, které nemají status města, pochází 5,77 % respondentek. Z městeček do deseti tisíc obyvatel jich pochází 13,46 %. Z menších měst, kde bydlí deset až dvacet tisíc obyvatel, pochází 17,31 % respondentek. Ze středních měst o počtu obyvatel dvacet až padesát tisíc jich pochází 28,85 % a z velkých měst s více než padesáti tisíci obyvateli pochází 34,62 % respondentek.

Nebo z určitého hlediska zajímavější se může zdát statistika bez horní hranice. Tedy po 34,62 % respondentek z velkých měst nad 50 000 obyvatel k nim můžeme přičíst všechny z měst nad 20 000 obyvatel a vyjde nám 63,46 %. Pokud přidáme i všechny města nad 10 000 obyvatel dostaneme výsledek 80,77 %. A konečně pokud sečteme všechny respondentky, které pocházejí z měst, dostaneme číslo 94,23 %. Zbývajících 5,77 % respondentek pochází z obcí, jež nemají status měst.

3.2 Návykové látky

3.2.1 Respondentky a návykové látky dle úředních údajů

Pro zkoumání představ dívek o vlastní budoucnosti, bude důležité zjistit, kolik jich bylo umístěno do diagnostického ústavu mimo jiné i kvůli ohrožení závislostí na tvrdých drogách.

Rozhodujícím kritériem zde bude to, zda mají dívky ve své anamnéze alespoň zmínku o tom, že minimálně okusily tvrdou drogu. Ve všech případech se u výzkumného vzorku jedná o typickou českou drogu, pervitin. Nerozlišují, jestli dívky užily nebo užívají drogu nasálně či intravenózně.

Z celého zkoumaného vzorku má nějakou zkušenost s pervitinem 29 dívek. 24 dívek takový záznam nemá, neznamená to však zároveň, že by žádná z nich rozhodně drogu neokusila.

3.2.2 Analýza vztahu k návykovým látkám v procentech

Z celkového počtu respondentek má nějakou zkušenost s tvrdými drogami 54,7 % z nich. Naopak u 45,3 % respondentek o žádné zkušenosti s tvrdými drogami nevíme.

3.3 Rodinné zázemí

3.3.1 Vliv rodiny na vývoj mládeže

Rodina, jak se shoduje většina autorů, tvoří rozhodující prvek pro zdárný vývoj jedince. Podíváme se tedy trochu obšírněji na několik studií, které se rodinným zázemím u dětí a mladistvých zabývají.

Rodina představuje významný faktor při vzniku rizikového nebo bezpečného chování. Rozhodující roli hraje pozitivní rodičovský model, rodičovský styl výchovy. Pokud rodiče k dítěti a dospívajícímu přistupují tak, že zkombinují adekvátní kontrolu chování dítěte, jasně stanovená pravidla, která má dítě respektovat, a stálou otevřenost k dialogu, pak se rodič stává postavou protektivní. Takový rodič, podle Sobotkové, hraje významnou výchovnou roli, stanovuje pravidla a dohlíží na jejich dodržování a zároveň je schopen dítě brát seriózně, naslouchat mu a mluvit o jeho problémech. Tyto děti a dospívající vědí, že mohou se svými rodiči počítat, že se jejich rodiče nezříkají své výchovné role, že se na ně mohou vždy obrátit o radu, protože je neponechávají napospas ve smyslu totální svobody, která hraničí s lhostejností.⁴⁵

Lhostejná výchova pak znamená, že rodič neprojevuje přímo téměř žádné požadavky a provádí jen málo kontroly chování dětí. Zároveň ale neposkytuje dětem citovou oporu. Výsledkem pak může být citová deprivace dětí a tento výchovný styl nedává dětem požadavky a normy potřebné pro rozvoj osobnosti.⁴⁶

Sobotková zdůrazňuje, že rodiče mají stále na své děti velký vliv, i přesto, že už ty jsou ve věku mladistvých. Citují: „Důležitost rodičů jako referenčních osob je stále vysoká a během adolescence se příliš nemění. Rodiče jsou modelem hodnotové orientace a jsou opěrným bodem při řešení krizových situací.“⁴⁷

---

⁴⁵ SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. s.44.

⁴⁶ ČÁP, Jan. *Základy psychologie pro učitele*. Díl 1. Praha: SPN. s.53.

⁴⁷ SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. s.98.

Gecková ve své studii popisuje, jak vztahy v rodině působí na chování i na emocionalitu dětí a dospívajících. Rodinné prostředí, jak říká, je velmi ovlivněno výchovným stylem rodičů vůči dětem i vztahy, které mají děti k jednotlivým členům rodiny.⁴⁸

Podle jejího zkoumání, kterého se účastnilo 2616 adolescentů ve věku 15 let, jsou pro dívky důležití rodiče, kamarádi a babičky, pro chlapce sourozenci. V důležitých situacích se pak chlapci i dívky obrazejí nejvíce na rodiče a přátele. Nebezpečí spatřuje v tom, že až čtvrtina adolescentů se nemá na koho obrátit při problémech se vztahy či psychologickými problémy. V jejím výzkumu byl potvrzen významný vztah mezi sociální oporou a duševní pohodou a zdravotním stavem dospívajících.⁴⁹

Také podle Macka hraje klíčovou úlohu při konfliktech v rodině rodičovský zájem, emoční angažovanost a podstata rodičovské autority. Pokud dospívající má pocit, že může svobodně a otevřeně vyjádřit svůj názor a že je rodiči vyslyšen, konflikty nejsou tak velké. Percipovaná vřelost rodiče stejného pohlaví je podle Macka dobrým indikátorem sebehodnocení dospívajících. A poukazuje na rozdíl mezi dívkami a chlapci. Dívky citlivěji reagují na negativní projevy ze strany rodičů, chlapci naopak na pozitivní momenty a atmosféru v rodině.⁵⁰

V přehledové studii Sobotkové je věnována pozornost tématům zvládání zátěže v rodině a tzv. rodinné resilienci: „Zvládání zátěže v rodině (family coping) je v psychologii rodiny novým pojmem, který vyžaduje teoretické upřesnění a další výzkum. Rodinná resilience představuje rodinné procesy, které pomáhají udržovat či obnovovat harmonii a rovnováhu v rodinném soužití. Pokud je ovšem rodinná resilience slabá či nefunkční, rodinné prostředí vede k problémovému chování adolescentů.“⁵¹

K rodině v současné době se ve své studii vyjadřuje Tkaczik, který si všímá že téma rodiny patří dnes k nejčastějším tématům vůbec. Příčinu tohoto zájmu odhaluje v tom, že rodina jako taková prožívá existenční krizi. Rodina je podle něj demokratičtější, a to jak ve vztazích mezi manželi, tak ve vztazích rodičů a dětí. S tím je současně spojena menší autorita otců a též se velmi choulostivými a citlivými stávají zásahy rodičů hlavně v době dospívání.

---

⁴⁸ GECKOVÁ, Andrea, Marcel PUDELSKÝ a Jitse P. VAN DIJK. Vplyv percipovanej sociálnej opory na zdravie a socio-ekonomické rozdiely v sociálnej opore adolescentov. *Československá psychologie*. 2001, 45, s.7.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ SOBOTKOVÁ, Irena. Rodinná resiliencie. *Československá psychologie*. 2004, 48, s.233.

Píše, že rodina, která ovlivňuje formování osobnosti, poskytuje základní identifikační vzory, rozvíjí nebo naopak potlačuje schopnosti a zájmy členů, v prostředí rodiny vznikají modelové situace a na základě jejich řešení dochází k posilování vhodných či nevhodných reakcí, takto pojímaná rodina v poslední době selhává. A zdůrazňuje, že celá řada rodin se v současné době neobejde při naplňování své výchovné funkce ve vztahu k mladé generaci bez intervence z vnějšku.⁵²

K diskutované krizi rodiny se Sak vyjadřuje takto: „V současnosti se hovoří o krizi rodiny, přesnější je však hovořit o krizi určitého typu rodiny - tradiční rodiny. Tradiční rodina byla vybalancována na působení v rámci preindustriální a s určitými modifikacemi i v rámci industriální společnosti. Tehdy role a společenská pozice muže, manžela a otce na jedné straně a ženy, manželky a matky na straně druhé byly v souladu s jejich fungováním v rodině a ve společnosti. Proto i rodina byla funkční jak ve vztahu ke společnosti, tak i ke svým členům. Společenský hodnotový systém, který byl populací interiorizován, tento rodinný vzorec potvrzoval. Současná rodina a jedinci v rolích spojených s rodinou jsou z širšího společenského prostředí atakovány požadavky, normami a cíli, které jsou někdy vzájemně rozporné či v souhrnu celkově nerealizovatelné. Současná rodina je v přechodném stavu. Známe její výchozí stav, tím je tradiční rodina, ale nevíme, k jakému cílovému stavu směřuje. Zpochybněna je role manžela a otce jako dominantního a autoritativního prvku v rodině. U mnoha mužů se vytrácí aktivní odpovědnost za rodinu.“⁵³

Výzkum dětí z dětských diagnostických ústavů prováděli Štěchová, Večerka a Holas. Ti zjistili, že úplnou rodinu mělo každé třetí dítě a o většinu dětí se starala sama matka. Rozvod či rozchod rodičů zažilo 47,4 % dětí. Pro naše téma je zajímavé jejich tvrzení, že matky problémových dětí jsou často nedůsledné ve výchově, nechávají dítě bez dozoru, přestupky omlouvají a spíše děti netrestají.⁵⁴

---

⁵² TKACZIK, Jan. Současné názory žáků středních škol v České republice na svůj budoucí život ve vztahu k založení rodiny. *Mládež a společnost : slovenský časopis pre štátnu politiku a výskum mládeže*. Bratislava: Ústav informácií a prognóz školstva, 2010, 16, s.54.

⁵³ SAK, Petr. *Proměny české mládeže: Česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000. s.221-222.

⁵⁴ ŠTĚCHOVÁ, Markéta, Kazimír VEČERKA, Jakub HOLAS. Rodinné zázemí dětí s poruchami chování. *Kriminalistika*, 33, 2, s.140.

Další pro nás zajímavé výsledky přinesla studie Csémyho, který na základě svého výzkumu tvrdí, že lidé s rizikovým chováním pocházejí spíše z rodiny doplněné či z rodiny jednoho rodiče.⁵⁵

Sobotková, při analýze svého dotazníkového průzkumu SAHA, naproti tomu konstatuje, že nebyly nalezeny žádné významné rozdíly mezi jí identifikovanými typy z hlediska vzdělání rodičů a úplností rodiny; Jediný významný rozdíl našla u položky zaměstnanost rodičů. Adolescenti typu, který označila jako „vysoce problémoví“, nejčastěji uváděli, že jsou oba jejich rodiče nezaměstnaní.⁵⁶

Dále podle svého výzkumu uvádí, že respondenti s antisociálním chováním nejčastěji uváděli, že rodiče o ně a jejich život projevují nejnižší zájem, nejméně kontrolují jejich školní prospěch a způsob trávení volného času a nejméně jim projevují svou náklonnost. Zjistila, že na antisociální chování adolescentů má vliv především kvalita vztahu mezi rodiči a dítětem, ne už tak socioekonomický status rodiny (Tedy z hlediska úplnosti rodiny a vzdělání rodičů. Zaměstnanost rodičů udává jako jediný významný faktor v rámci socioekonomického statutu). Z její analýzy výpovědí dospívajících s vysokou mírou antisociálního chování vyplývá, že vyrůstají v rodině s nejistou, nevyrovnanou a nedůslednou výchovou, nevnímají rodiče jako osoby, které o ně mají zájem (nekontrolují jejich chování a nejsou vnímány jako vřelí), a tak je pravděpodobně hledají u vrstevnické skupiny, která často bývá zdrojem problémového a antisociálního chování. Nejméně konzistentní výchovu dle jejího zkoumání pak zažívají adolescenti, kteří často lžou rodičům i učitelům. Domnívá se, že takové chování se může přičítat právě nejednoznačnosti ve výchově. Nekonzistentní výchova je typická nejasně stanovenými mantinely a pravidly a také nejasnou rodičovskou zpětnou vazbou. Chování, které je někdy oceňováno, je jindy opomíjeno, nebo dokonce hodnoceno negativně. Pravidla určená rodiči jsou zde vágní nebo rozporuplná: jistý druh jednání je někde povolen a jinde zakázán. Děti mohou pod vlivem takové výchovy nejasně rozeznávat závažnost lhaní a říkání polopravd.⁵⁷

Naopak socioekonomický status rodiny vychází jako rozhodující pro morální vývoj jedince ve výzkumu, který prováděli Bocan a Machalík. Podle nich životní postoje a hodnoty člověka souvisí především s procesem a úrovní socializace, tedy s obdobím utváření

---

⁵⁵ CSÉMY, Ladislav. Anomie a užívání návykových látek u dospívajících. *Adiktologie*, 1, 1, s.28.

⁵⁶ SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. s.100.

⁵⁷ SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. s.101-102.

osobnosti a jejího začleňování do dané společnosti. Stěžejní část této socializace dítěte se odehrává v jeho hlavní referenční skupině – rodině, která má klíčový význam pro jeho další směřování. V tomto období probíhá také proces morálního vývoje jedince, který je podle Bocana s Machalíkem záležitostí komplexní a je do určité míry procesem celoživotním. Výsledky jejich výzkumu jednoznačně potvrdily, že na tyto procesy působí v první řadě rodinné zázemí jedince, přičemž míra jeho vlivu je determinována především vzdělanostní úrovní rodičů a socioekonomickým statutem rodiny.⁵⁸

A dále pokračují tím, co by mohlo být přínosné i pro naši věc. Čím vyššího vzdělání rodiče dosáhli nebo čím byla rodina lépe socioekonomicky postavená, tím pozitivnější odpovědi získaly. Děti z těchto rodin vnímají rodiče jako chytřejší, mají pocit, že na ně mají více času, že jim spíše pomůžou, více jim důvěřují nebo že je s nimi větší zábava (platí zejména v případě otců). V rodinách s vyšší vzdělanostní úrovní je otec častěji vnímán jako hodný. Neméně důležitým zjištěním pak je, že děti ze špatně situovaných rodin si o své matce myslí, že je přísná, v menší míře nežli děti z rodin situovaných průměrně či lépe. Jako vysvětlení nabízení hypotézu, že matky z hůře situovaných rodin se méně zajímají o to, co jejich děti dělají ve volné čase a jsou s nimi celkově v menší interakci. Z toho pak může plynout, že jsou vnímány i jako méně přísné či důsledné.⁵⁹

A v závěrečném shrnutí svého výzkumu píšou o tom, jak v rodině vzniká hodnotová základna pro celý další život – ať se jedná o vztah k ní a dalšímu sociálnímu okolí, ke způsobům trávení volného času, postoje k životu i očekávání od něj. Vliv společensko-ekonomického postavení rodičů a jejich vzdělání na hodnotový svět dětí, jejich organizovaný i neorganizovaný volný čas, životní priority i celkový vztah k životu se na základě zmíněného výzkumu ukázal jako rozhodující.⁶⁰

3.3.2 Kvalita rodinného zázemí respondentek

Nyní se podíváme, jak to vypadá s rodinným zázemím u našeho výzkumného vzorku. Jestli bude naše analýza korespondovat s některými výsledky výše předložených průzkumů.

---

⁵⁸ BOCAN, Miroslav a Tomáš MACHALÍK. Příspěvek k hodnotám dnešních dětí = Contribution to the Values of Today's Children. *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2012, 9, s.108.

⁵⁹ Ibid. s.109.

⁶⁰ Ibid. s.118.

Zda u těchto dívek s rizikovým chováním nalezneme rodinu úplnou či neúplnou, zda jsou jejich rodiče zaměstnání či ne.

Z celého vzorku 53 děvčat nežije s oběma svými rodiči celých 40 z nich. Z těchto čtyřiceti je to u třech způsobeno úmrtím jednoho z rodičů. V ostatních případech jsou rodiče rozvedeni nebo se rozešli, aniž by proběhla svatba. Některé dívky svého otce ani nepoznali. Celkově vzato tedy více než tři čtvrtiny z nich žije v neúplné rodině s jedním ze svých rodičů. V některých případech to znamená u matky, v některých u otce. Není výjimkou, že se dívka stala prostředníkem rodičovských svárů. Pak také nastává situace, že tráví několik měsíců u matky, pak zkouší žít u otce, tento koloběh proběhne ještě několikrát, až nakonec skončí v diagnostickém ústavu.

K tomuto se příhodně vyjadřuje i Tyrlík: „Dítě je schopno vnímat i skryté konflikty rodičů a napětí v rodině. I v případě, že se rodiče rozcházejí kultivovaně a nezatahují dítě do svého rozchodu, což je mimochodem poměrně vzácný jev, je ztráta jistoty rodinného zázemí a stabilní emocionální odezvy rodičů pro dítě značnou zátěží. Celá situace může být ještě ztížena vzájemnými útoky rodičů, jejichž prostředkem se často stává dítě.“⁶¹

Lacinová s Michalčákovou ve studii zaměřené na dospívající ve věku 14-19 let zjistily, že sebeobviňování působí jako mediátor vztahu mezi rodičovským konfliktem a problémy dospívajících.⁶²

Poměr dívek z této výzkumné skupiny, které nežijí s oběma rodiči je ve skutečnosti ještě vyšší. Tři z nich vychovává buď jejich babička nebo jiná třetí osoba. Z důvodu například toho, že otec se nikdy o dceru nezajímal a matka dala přednost tvrdým drogám.

Dvě dívky žijí s oběma rodiči, ale ne s vlastními. Jsou adoptované.

Zbýlých osm dívek, podle úředních záznamů, pokud nejsou právě v ústavním zařízení, vyrůstá s oběma vlastními rodiči.

---

⁶¹ TYRLÍK, Mojmir, ed. *Zátěž v adolescenci*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. s.28.

⁶² TYRLÍK, Mojmir, ed. *Zátěž v adolescenci*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. s.47.

3.3.3 Zaměstnanost rodičů

Co se týká otázky zaměstnanosti rodičů, nepodařilo se mi získat z oficiálních zdrojů informace o všech klientkách. Není to ani možné. Výzkumný vzorek tedy zde o něco zchudne, ale i tak budou získaná data, pevně věřím, užitečná.

Informace o zaměstnání rodičů mám od 41 klientek. Rozhodující pro tuto analýzu bude ten rodič, u kterého by dívka měla bydlet či bydlela před nástupem do diagnostického ústavu. Pokud bydlí s oběma rodiči, zajímá mě, jestli pracuje alespoň jeden z nich. Tak tedy, 22 dívek má rodiče, kteří pracují. V jednom případě z těchto je již ve starobním důchodu. 19 dívek má rodiče, kteří nepracují. Ne všichni jsou evidováni jako nezaměstnaní. Někteří jsou v invalidním důchodu, některé matky jsou na mateřské. U babiček to bývá pěstounská péče. Uvedené profese u rodičů, kteří pracují, jsou například: pečovatelka, řidič, podnikatel, dělník, pracovnice v sociálních službách, uklízečka, vrátný, zámečnický, kontrolor, prادلena, pomocný kuchař, traktorista, barmanka, recepční, prodavač, operátor výroby, tlumočnice. Ve čtyřech případech je také jeden rodič ve výkonu trestu odnětí svobody.

3.3.4 Analýza rodinného zázemí v procentech

Z celého vzorku respondentek jich žije 75,47 % v neúplné rodině pouze s jedním vlastním rodičem. V úplné rodině s oběma rodiči jich žije 15,09 %. U adoptivních rodičů žije 3,77 % respondentek a u jiné osoby žije v pěstounské péči 5,66 % respondentek.

Pokud vytvoříme pouze dvě skupiny tím, že do úplné rodiny zařadíme i děti adoptované a do neúplné rodiny ty, které žijí u třetích osob, tak nám vyjde, že 18,87 % respondentek žije v rodině úplné a 81,13 % jich žije v rodině neúplné.

Co se týká zaměstnanosti rodičů, tak nám z okleštěného vzorku respondentek vyšlo, že 53,66 % z nich pochází z prostředí, kde minimálně jeden z rodičů standardně do zaměstnání dochází, zatímco 46,34 % respondentek pochází z prostředí, kde žádný z rodičů pravidelně do zaměstnání nedochází.

4. Výzkum údajů získaných z výpovědí respondentek

4.1 Představy o vlastní budoucnosti

Jádro celé diplomové práce by se mělo nalézat právě zde. Pečlivě jsem prostudoval veškeré napsané texty mých respondentek. Protože jsem zadával otázku velmi otevřenou, byl jsem pln očekávání, která životní témata budou pro zkoumané dívky tak závažná nebo zajímavá, aby o nich napsaly. Po důkladné analýze dívčích úvah mi vykrystalizovalo šest oblastí, které v následujících kapitolách podrobněji rozeberu.

Budu též pro porovnání předkládat výsledky jiných zveřejněných studií, které se jako ta má zabývají představami dětí a mladistvých o vlastní budoucnosti nebo příbuznými tématy.

V jedné takové Slepíčková píše: “Zkoumání dětí v rámci tzv. nového paradigmatu sociologie dětství vychází z předpokladu, že požadavek reflexivní práce na vlastní biografii, který je spojován s životem v době pozdní modernity, se vztahuje také na děti. Dítě je v rámci tohoto přístupu zkoumáno jako někdo, kdo je schopen konstruovat vlastní identitu, aktivně sjednocovat či selektovat různorodé socializační vlivy a vyvíjet si vlastní perspektivu na nejrůznější fenomény, která se může významně lišit od perspektivy dospělých. Komplexnost dětské životní zkušenosti, která je spojována s proměnlivostí rodinných uspořádání a různorodostí socializačních vlivů, a způsob, jakým se odráží v dětské zkušenosti, se stává samostatným výzkumným tématem.”⁶³

A dále píše o svém výzkumu a o schopnosti představovat si vlastní budoucnost. V onom výzkumu se zabývá právě procesem dětského konstruování identity, a to konkrétně na příkladu představ dětí o vlastní budoucnosti. Schopnost představit si vlastní budoucnost je dle Slepíčkové klíčovou kompetencí, která se spojuje se schopností být členem společnosti a někam směřovat svou vlastní životní dráhu. Budování identity se odehrává v kontextu společenských norem, hodnot a socializačních vlivů. Zjišťuje, jakým způsobem děti přemýšlejí o svých budoucích životních drahách, jak je prezentují a na co v jednotlivých oblastech svého života aspirují.⁶⁴

---

⁶³ SLEPIČKOVÁ, Lenka. "Firma vydělává, děti se učí, žena je hodná a já jsem šťastný": představy dětí o budoucím životě. *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2012, 9, s.83.

⁶⁴ Ibid. s.85

Já jsem si pro svůj výzkum vybral z potenciální budoucnosti svých respondentek jeden orientační bod na časové ose. Tím je věk 25 let. Zdál se mi nejvhodnější z několika důvodů. Za prvé je to věk ne příliš vzdálený současnému věku dívek. Tato skutečnost u nich nastane za 7 – 10 let, to znamená přibližně za polovinu doby, kterou už mají na své životní pouti odžitou. Mladí se více orientují na budoucnost časově bližší než vzdálenější. Což dokládá i Slepíčková, jelikož v jejím výzkumu děti své plány koncentrovaly do nižšího věku a nejbližšího časového období. Většinu událostí datovaly od současného věku zhruba do třiceti let, zatímco popis událostí ve vyšším věku byl chudší.⁶⁵

Pavelková mluví přinejmenším o dvou faktorech, které ovlivňují psychologickou distanci a její vliv na přítomné chování. Jeden z těchto faktorů patří k situaci a druhý je ve vztahu k jedinci. Situačním faktorem je vzdálenost v čase mezi individuem a budoucím cílem, osobním faktorem je orientace jedince na budoucnost, která je považována za osobnostní rys.⁶⁶

Já jsem z toho důvodu nežádal klientky, aby mi popisovaly představu celého svého budoucího života. V takovýchto úvahách by se data, na které cílím, rozmělnila a já bych se musel prodírat nepřehledným množstvím klišé a frází, jež by se s velkou pravděpodobností objevovaly v popisu pozdějších fází života. Blízká budoucnost okolo věku pětadvaceti let je pro tyto dívky také významná tím, že už si budou samy zodpovídat za svůj život a rozhodovat, jakou cestou se vydají. Jestli budou nadále pokračovat v rizikovém chování, například konzumovat návykové látky nebo jestli se jim podaří nastoupit cestu novou a dokáží se vymanit ze své zátěže z minulosti. Výzkum tak v podstatě odhalí i to, jak by se dívky chtěly chovat nyní, pokud by byly zodpovědné samy za sebe a nebyly omezovány příkazy a dohledem rodičů, zákonných zástupců a institucí.

V obdobném duchu o tom uvažuje Viktorová: „Budoucnost znamená pro děti tohoto věku především dospělost. Díky tomu, že v moderní společnosti takřka vymizely iniciační rituály a zbývající jsou spíše oslabovány, silnou oporou zůstává struktura školního systému. Přestože s dospělostí jsou spojovány často biologické aspekty, jsou to spíše aktivity společnosti, které určují stupeň nezávislosti a samostatnosti člověka. Děti se těší především na větší možnost rozhodování, samostatnost, méně příkazů a hlavně zákazů od rodičů v

---

⁶⁵ Ibid. s.86.

⁶⁶ PAVELKOVÁ, Isabella. *Perspektivní orientace jako činitel rozvoje osobnosti*. Praha: Academia, 1990. s.15.

oblasti volného času doma i mimo domov, kamarádů, příchoďů domů a rozhodování o své osobě.⁶⁷

Důležité také je zamyslet se, co vlastně zkoumáme. Co určitě nezkoumáme je budoucnost našich respondentek. Na to z pochopitelných důvodů neexistují žádné sofistikované vědecké metody.

Podobně Pavelková, když uvažuje o chování, vysvětluje, že nikoli budoucí událost, ale jeho aktuální anticipace vyvolává aktuální chování. Chování jedince tak nezáleží zcela na současné situaci. Kupříkladu nálada člověka je hluboce ovlivněna jeho nadějemi a přáními. Morálka a štěstí jedince pravděpodobně také závisejí více na tom, co jedinec očekává v budoucnosti, než na příjemnosti nebo nepříjemnosti současné situace. Jedinec tedy nevidí pouze tuto současnou situaci, ale má jistá očekávání, přání, touhy a sny o své budoucnosti.⁶⁸

Odpověď by tedy mohla být, že zkoumáme představy o budoucnosti, ale ani tato odpověď není tak bezproblémová. Nevíme, do jaké míry je možné perspektivu vlastní budoucnosti u sledovaných dívek zachytit a do jaké míry tyto dívky spíše reprodukují to, co považují za očekávané a správné chování.

S touto námitkou se konstruktivně vypořádává Slepíčková. Skutečnosti, že děti reagují ve specifických interakcích tak, jak považují za správné a očekávané, pokládá za součást toho, co se ve výzkumech dětí označuje za dětské aktérství⁶⁹. Způsob, jakými vnímaná očekávání a normy děti reprodukují, ukazuje na to, jakými způsoby pracují s různorodými socializačními vlivy a očekávanými ostatních. V případech, že rodiče (či jiní rodinní příslušníci nebo blízké osoby) coby významní socializační činitelé nestrukturují své biografie v souladu s normativním očekáváním, děti kalkulují se zisky a náklady spojenými s volbou různých životních trajektorií a zdůrazňují snahu určité, kulturně sankcionované vzorce jednání (například dlouhodobou nezaměstnanost, nestabilitu partnerských vtaů atd.)

---

⁶⁷ VIKTOROVÁ, Ida. Projekty budoucnosti u dětí na konci základní školy. In: *Přechod žáků ze základní na střední školu : pohledy z výzkumů*. Brno: Paido, 2009, s. 71.

⁶⁸ Ibid. s.11.

⁶⁹ „Zájem o dětské aktérství je jádrem nového paradigmatu pro studium dětství, které se v sociálních vědách formuje od 70. let minulého století. Tato perspektiva zdůrazňuje schopnost dětí a mladých lidí aktivně utvářet svůj život, vyvíjet si specifické vidění sociálního světa, a také být aktivním hráčem na poli změn, které se týkají celé společnosti.“ SLEPIČKOVÁ, Lenka. "Firma vydělává, děti se učí, žena je hodná a já jsem šťastný".: představy dětí o budoucím životě. *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2012, 9, s.85.

neopakovat. Takové děti pak konstruují svou zvolenou životní dráhu, která reflektuje možnosti, jež jim jsou dostupné a zahrnuje rodinný vliv, včetně příkladů toho, jaké vzorce jednání jsou méně žádoucí.⁷⁰

Další otázkou k zamyšlení je to, co slovo *představa* u jednotlivých dívek vlastně vyvolává za asociace. Slepíčková rozlišuje tři kategorie toho, jak se dá zmíněnému pojmu porozumět a dodává, že všechny způsoby se v jejím průzkumu objevily. Je to představa jako očekávání toho, co nastane. Pak je to představa jako přání či sen. A nakonec to může být ryze fantazijní představa. Slepíčková neodmítá ani jeden z těchto způsobů. Soudí, že v rámci cíle jejího výzkumu takto různé uchopení úkolu není problém. Nepracuje s rozlišováním míry „realističnosti“ dětských představ či s jejich poměřováním, nepovažuje ani současné představy za něco, k čehož naplnění bude budoucí život dítěte (ať už vědomě, či nevědomě) směřovat, ale sleduje, jaké vzorce a pravidelnosti se v projekcích budoucího života projevují, jak odlišně či naopak podobně je tato budoucnost strukturována. Navíc, tvrdí Slepíčková, představy zakotvené ve fantazijním světě často vykazují podobné rysy jako představy, které by se daly vnímat jako realistická očekávání podoby vlastní budoucnosti. Představy jsou spíše projektováním současné situace a současného vnímání sociálního světa a jeho hodnot, včetně vlastní pozice v něm, do budoucího světa, a právě odraz tohoto vnímání v nich je nejvíce zajímavý.⁷¹

Mně nezbyvá než souhlasit a potvrdit, že všechna tři různá pojetí pojmu představy se vyskytly i v našem výzkumu a všechna měla svou jedinečnou vypovídací hodnotu.

Viktorová ve své studii píše, že už na konci základní školy by v představách žáků o budoucnosti měly být zastoupeny tyto tři základní oblasti: sociální (materiální a profesionální zaměření budoucnosti), citová (rodina, děti, přátelé, láska a dobré vztahy s lidmi), seberealizační (identitní postupy, ideály a přání, plány).⁷²

V mém výzkumu jsem rozlišil šest oblastí života, o kterých dívky ve svých úvahách nejvíce psaly. Pojmenoval jsem je takto: partnerství, rodičovství, kariéra, zájmy, návykové látky a současné vztahy v rodině.

---

⁷⁰ SLEPIČKOVÁ, Lenka. "Firma vydělává, děti se učí, žena je hodná a já jsem šťastný": představy dětí o budoucím životě. *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2012, 9, s.99.

⁷¹ ibid. s.91-92.

⁷² VIKTOROVÁ, Ida. Projekty budoucnosti u dětí na konci základní školy. In: *Přechod žáků ze základní na střední školu : pohledy z výzkumů*. Brno: Paido, 2009. s.70.

4.2 Partnerství

4.2.1 Partnerství napříč výzkumy

Téma partnerství dívky rozebíraly ve svých úvahách nejčastěji, což ukazuje, že je to pro ně úhrnem téma číslo jedna. Z celého vzorku zkoumaných písemných prací se toto téma neobjevilo pouze ve třech z nich. Tím prvním je již jednou citovaný lakonický text Zory: *Když přemýšlím o budoucnosti, nic mi nevychází, takže je mi celkem jedno jak to bude.*

Druhý text, který se vyhýbá tématu partnerství, napsala Liliana. Ta sice explicitně zmiňuje, že založit rodinu spíše nechce, ale o případném partnerovi se nezmiňuje vůbec. Za to píše o svém pobytu v ústavu: *Za tu dobu bych chtěla zapomenout na to, že jsem byla v nějakém ústavu. Jako nějaké chvílky jsou hezké, ale spíš na to chci zapomenout, protože mít v hlavě to, že jsem v ústavu je hnusný.*

Třetí text nezmiňuje téma partnerství z toho důvodu, že se celý zabývá problematikou vztahu uživatelky k drogám. Napsala ho Anastázie a podrobněji ho prozkoumáme v kapitole, která se bude tímto tématem speciálně zabývat.

Že je téma partnerství pro mladou generaci jedním z nejdůležitějších, potvrzuje ve své studii, která se zabývá názory studentů středních škol na jejich budoucí život ve vztahu k založení rodiny, také Tkaczik: „Období dospívání není jen dobou získávání nezbytných profesních dovedností, ale je i dobou naplněnou intenzivním hledáním budoucího místa ve společnosti, formováním životních hodnot, stejně tak jako prostorem k výběru potencionálního životního partnera.“⁷³

I ve výzkumu Ireny Smetáčkové, který se zabývá představami dívek a chlapců o vlastní budoucnosti, se téma partnerství objevuje ve většině odpovědí. Píše, že téměř ve všech dívčích odpovědích byly zmíněny dvě hlavní sféry – rodina a práce, které tvořily bázi

---

⁷³ TKACZIK, Jan. Současné názory žáků středních škol v České republice na svůj budoucí život ve vztahu k založení rodiny. *Mládež a společnost* : slovenský časopis pre štátnu politiku a výskum mládeže. Bratislava: Ústav informácií a prognóz školstva, 2010, 16, s.56.

každodenního života. Rodinná sféra obsahovala partnera/manžela a děti, o které je třeba pečovat.⁷⁴

Také Bocan s Machalíkem ve své studii, která srovnává hodnoty chlapců a dívek, tvrdí, že zatímco pro chlapce je více důležité mít hodně peněz a být dobrý ve sportu, pro dívky je naopak důležitější mít šťastnou rodinu, mít partnera, a také například pomáhat druhým apod.⁷⁵

Slepičková ve své studii zabývající se představami dětí o budoucím životě píše, jak na rozdíl od chlapců mají dívky detailnější představy o charakteristikách partnera (jméno, věk), stejně jako o jménech dětí nebo budoucích domácích mazlíčků. Chlapci se, co se týče manželky, obvykle spokojují s charakteristikou hodná a hezká, dívky očekávají od manžela více specifické vlastnosti (přísný, hodný, milý, ale i chytrý, vzdělaný, zodpovědný, pracovitý)⁷⁶

4.2.2 Implicitní manžel

Z padesáti dívek, které více či méně s manželem či partnerem do budoucnosti počítají, musíme ještě zvlášť vydělit dvě, které ho ve svém textu nijak nezmiňují a nepopisují, ale je tam implicitně přítomen a skryt pod pojmem rodina. Týká se to Hedviky, která píše: *Ve svých 25 letech bych chtěla být šťastná a mít třeba i rodinu .... Doopravdy bych si přála být ve svých 25 letech šťastná, mít i rodinu, ale hlavně mít okolo sebe lidi, kteří by mě brali takovou, jaká jsem a měli mě rádi tak jako já je. Taky bych chtěla, aby si mě alespoň trochu vážili.*

Druhá z nich, Šarlota píše: *Nevím přesně, jak by měl vypadat můj život ve 25 letech, ale doufám, že budu mít třeba i rodinu. Ale kdo ví, může to vypadat i úplně jinak.*

---

⁷⁴ SMETÁČKOVÁ, Irena. Běžný den v životě žen a mužů - představy dívek a chlapců o vlastní budoucnosti: časopis *Ústavu pedagogických věd FF MU Brno*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 15, s.114.

⁷⁵ BOCAN, Miroslav a Tomáš MACHALÍK. Příspěvek k hodnotám dnešních dětí. *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2012, 9, s.114.

⁷⁶ SLEPIČKOVÁ, Lenka. "Firma vydělává, děti se učí, žena je hodná a já jsem šťastný": představy dětí o budoucím životě. *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2012, 9, s.95.

4.2.3 Partnerská statistika

Ze zbylého počtu dívek, tedy vyjma Šarloty a Hedviky, mluví o svatbě nebo o manželství 17 z nich.

28 dívek hovoří o svém partnerovi jako o příteli.

3 dívky si zvolily osobu stejného pohlaví a mluví tak o přítelkyni.

4.2.4 Odvaha k manželství

Tkaczik ve svém výzkumu na středních školách zjistil, že více než $\frac{3}{4}$ žáků středních škol z celkového počtu zkoumaných 420 respondentů tj. 78,1 % předpokládají uzavřít ve svém budoucím životě manželství. Celkově ale zdůrazňuje novodobý trend odkládání sňatků a upozorňuje, že zvláště mezi mladou generací se začíná stále více prosazovat fenomén singles.⁷⁷

V našem vzorku se ve své slohové práci přihlásilo k manželství 38 % děvčat. Rozdíl je v tom, že nedostaly přímou otázku, jestli s manželstvím do budoucna počítají nebo ne. Proto se porovnávat tyto dva průzkumy nedají. Když vezmeme v potaz údaj z předchozích kapitol, že více než tři čtvrtiny těchto děvčat vyrůstá v neúplné rodinně a většina zcela jistě v rodině problematické, dá se toto procento interpretovat jako ještě optimistický pohled na instituci manželství.

Šest z těchto sedmnácti dívek nemluví o konkrétním chlapci, kterého znají, se kterým chodí, ale o někom, kdo do jejich života teprve přijde, anebo ho možná již znají, ale zatím si na něj jen tajně myslí.

Brigita píše: *Asi bych si úplně nejvíc přála ... žít ve šťastném manželství ... Třeba ve Francii, Anglii nebo klidně i v Chorvatsku ... Ale co když se mi to nebude dařit? Musí se mi to podařit! Ale nesmím v životě pokračovat jako jsem pokračovala doted! ... Už nemám moc času na to se změnit, ta pravá změna může trvat klidně i pár let. A já už začínám pracovat*

---

⁷⁷ TKACZIK, Jan. *Současné názory žáků středních škol v České republice na svůj budoucí život ve vztahu k založení rodiny. Mládež a společnost* : slovenský časopis pre štátnu politiku a výskum mládeže. Bratislava: Ústav informácií a prognóz školstva, 2010, 16, s.63.

na změně, abych byla šťastná, já i moje rodina a lidé okolo mě. Co když se mi to nepodaří? Podaří! Věřím v to, protože to chci a vím, že pro to budu makat!

Liběna k tomuto: *Jinak bych chtěla barák, mít manžela, kterému nevadí venkovský zvířata atd. Bydlet na vesnici je můj sen už od malička. Nevím no, doufám že se mi aspoň něco splní.*

Romantické dívčí fantazie zapojuje do svých představ Svatava: *Po čase se odstěhovat, najít si bezva přítele s prací. Pak si našetřit na krásnou svatbu na Havaji u moře na pláži.*

Romantická duše ale může stát i nohama na zemi, jak ukazuje Hermína: *Svůj život ve 25 letech si představuju tak, že budu už vdaná nebo budeme teprve svatbu chystat ... Chtěla bych žít v normálním bytě s někým, kdo by mě měl rád, nebyl nevěrný, důvěřoval mi, a aby mi vždycky říkal pravdu i když vím, že pravda někdy opravdu bolí ... Nemusím bydlet v luxusním bytu v cizině s bohatým klukem. Úplně mi stačí normální život s normálním klukem. Jediný, co chci, je najít pravou lásku.*

Naopak Julie to vyjádřila stroze: *Tak můj život ve 25 letech si představuju asi takhle. Najít si přítele, vzít si ho a mít s ním děti.*

Dalších jedenáct dívek by si rádo vzalo za manžela svého stávajícího přítele. Uveďme si některé z nich.

Tak například Apolena: *Chtěla bych žít se svým přítelem u něj doma, kde si budu připadat jako princezna v pohádce. Potom se s ním chci vdát a založit šťastnou rodinu.*

Ještě poetičtěji si svou svatbu vysnila Ida: *Jelikož mám smůlu na kluky, tak jsem neměla tu šanci poznat kluka podle svých představ. Až ho potkám, tak bych se s ním vdala. Svatbu bych chtěla mít velkou a krásnou, protože je to den, na který vzpomínáte celý svůj život.*

Bohdana prozaičtěji: *S mým přítelem bych chtěla žít šťastně až do smrti. Časem bych si chtěla udělat svatbu. A až bych měla toto všechno, tak bych si chtěla založit rodinu.*

Stela píše: *Já budu bydlet se svým přítelem a ve věku 25 let se vezmeme a budeme spolu žít navždy. Nikdy ho neopustím.*

Regína píše otevřeně: *Budu mít manžela Zdeňka, kterému bude 29 let. Budu si žít svůj vlastní život bez toho, aniž by mi někdo poroučel, co mám dělat a jestli to dělám správně ... Budu mít spokojenou rodinu i když občas budu fetovat.*

Irma rozhodně: *Chci bydlet sama s přítelem, který doufám bude můj muž.*

Nejdříve ze všech dívek se chce vdávat Agáta: *Myslím si, že se s Mirdou vezmeme už v mých 18 letech.*

Saskie přispěla také zajímavě: *Přání, které bych vážně chtěla, aby se mi splnilo, je to, aby tu se mnou byl Zdenka už napořád ... Zapomněla jsem napsat o svatbě, ale to mi přijde zbytečné, protože svatbu si vysnit nemůžeme, protože to, kdy nás někdo požádá o ruku, to nemůžeme přece vědět.*

4.2.5 Přítel v perspektivě

Pokud dívky zmiňují ve svých představách přítele a není tu slovo o svatbě či manželství, tak poměr mezi těmi, co hovoří o tom současném a těmi, které hovoří o nějakém vysněném, je přibližně vyrovnaný. Dokonce více dívek, patnáct, píše o nějakém neznámém příteli, zatímco třináct zmiňuje toho současného.

Jak je přítel, blízký člověk, pro tyto dívky důležitý, ukazuje například Xenie: *V první řadě bych chtěla mít po boku drahou polovičku, které se budu moct svěřit za každé situace.* Píše hned na počátku své úvahy.

Často také klientky diagnostického ústavu, na základě svých zkušeností s různými vztahy, si žádají přítele, který by nebyl závislý na návykových látkách. Tak jak o tom třeba píše Anděla: *Můj přítel nesmí být opilec ani feťák.*

Bohumila píše alternativní výpověď – buď/anebo. Buď půjde sama cestou drog (k tomu se vrátíme v příslušné kapitole) anebo takto: *Můžu začít s člověkem, s kterým se budu cítit v bezpečí, dokážu ho respektovat a budu šťastná ... Doufám, že konečně potkám člověka, který mi s tím pomůže a já si té pomoci i jeho budu vážit, vybuduju s ním zázemí a já vůbec nebudu mít myšlenky ani čas na to, vymýšlet hlouposti.*

Matylida zatím neuvažuje o své vlastní rodině, ale přítele by ráda a definuje i nějaké jeho základní povahové vlastnosti: *Ale někoho u sebe bych taky chtěla. Myslím tím přítele. Hodného a abychom se navzájem podporovali a nestahoval mě od svých snů.*

Lýdie se zamýšlí: *Doufám, že už budu mít přítele, který to se mnou myslí vážně.*

A Gertruda si nepřeje nic neobyčejného: *Až mi bude 25 chtěla bych rodinu a přítele, který mě bude mít upřímně rád.*

Blanka popouští uzdu své fantazie: *Se svojí láskou Pavlem XXX budeme bydlet ve vile nejlépe někde na pobřeží u moře.*

4.2.6 Přítelkyně v perspektivě

Tři dívky si zvolily partnerství stejnopohlavní.

Zina praví: *Pokud mi vydrží můj současný vztah, tak budu s ní, budeme mít spolu byt...*

Otýlie: *No asi bych to nějak měnit nechtěla, protože mám holku se kterou bydlím už půl roku, jsme spolu rok ... Doufám, že se do té doby nerozejdeme.*

Jediná Slavěna spekuluje i o rodině: *Možná založit rodinu, ale vzhledem k tomu, že nemám ráda děti a moje přítelkyně taky ne, tak to nebude jednoduché.*

4.2.7 Analýza představ o partnerství a manželství v procentech

Pokud budeme vycházet z celkového počtu 53 respondentek, vyjdou nám následující čísla: 5,66 % respondentek se ve své úvaze nikterak o partnerství nezmiňují. Naopak 94,34 % respondentek ve své úvaze o partnerství nějakým způsobem uvažuje.

V situaci, že nadále vycházíme z plného počtu, platí: 52,83 % respondentek uvažuje a ve své úvaze píše o partnerství, nikoli však o manželství. (Toto číslo ještě můžeme rozložit na 28,30 % těch, které mluví o jakémsi neznámém, potenciálním příteli a na 24,53 % těch, které mluví o současném či jinak konkrétním příteli). Dále je tu 5,66 % těch, které do budoucna počítají s partnerkou, nikoli s partnerem. A nakonec tu jsou ty, které ve své úvaze hovoří přímo o manželství či svatbě, je jich 32,08 %. (Číslo můžeme opět ještě rozdělit na 11,32 % těch, které potenciálního manžela zatím neznají a na 20,75 % těch, které hovoří o konkrétním člověku jako o budoucím manželovi). Do celkového součtu sta procent ještě zbývá oněch 3,77 % respondentek, které počítají do budoucna s rodinou, a tudíž je v jejich úvahách manžel přítomen implicitně.

Možná o něco lépe vypovídající statistika bude v případě, že do hry zapojíme pouze těch padesát dívek, které se k partnerství nějakým způsobem vyjádřily. Navíc zde rovnou přiřadíme implicitní manžele k manželům (k nekonkrétním) a partnerky přiřadíme k partnerům (ke konkrétním). Vyjde nám, že 62,00 % respondentek počítá do budoucna s partnerstvím (30,00 % s nekonkrétním a 32,00 % s konkrétním partnerem/partnerkou),

zatímco 38,00 % respondentek mluví ve své úvaze přímo o manželství či svatbě (16,00 % o ještě nekonkrétním a 22,00 % o konkrétním manželovi).

4.3 Rodičovství

4.3.1 Rodičovské plány

Názor Slavěny nám umožnil plynulý přechod do další kapitoly, ve které budeme zkoumat představy děvčat o svých případných potomcích.

Z rozboru dívčích výpovědí vyplývá, že téma rodičovství, je pro ně jedním z ústředních. Z celého zkoumaného vzorku 53 děvčat se jich jen osm z nich o svém případném rodičovství ani slůvkem nezmiňuje. A to mezi těchto osm dívek počítám i dvě děvčata z předchozí kapitoly, které předpokládají stejnopohlavní partnerství i ty krátké lakonické odpovědi, ve kterých je minimum informací a obsahují spíše sdělení, že o své budoucnosti nic psát nechtějí.

Jen jediná dívka výslovně uvádí, že žádné děti nechce. Liliana píše: *Na rodinu jsem myslela už dávno, ale spíš tak, že jí nechci. Já nechci mít děti.*

Více než polovina respondentek, přesně 29, o svých budoucích dětech píše, ale neudává jejich konkrétní počet. Většinou píšou, že by ve sledovaném věku 25 let už chtěly miminko. Spíše výjimečně udávají, že až v o něco pozdějším věku.

Mezi takové dívky patří Matylda, která sděluje: *Na dítě bych asi pořád měla čas. Ale to nevím. Je mi vlastně pořád jenom 17 ... Dítě by mohlo počkat. Ale kdybych ho měla, tak až kdybych měla vše zařízené, abych mu mohl dávat vše co potřebuje a měla na něho čas ... Kdybych měla dítě, tak bychom spolu s přítelem pořád něco podnikali a díky mé minulosti bych věděla, jak postupovat, aby dítě nikdy nespadlo tam, kam já.*

Některé klientky vnímají věk 25 let jako hranici, ve které by se jim mohlo narodit dítě. Tak to vidí například Lýdie: *V této době by mohlo být na cestě už miminko nebo alespoň řeč o něm.*

Podobně to vidí i Hermína: *Možná v té době budu i těhotná. Ale druhým dechem dodává: S dětma moc spěchat nechci kvůli psychickým problémům.*

Často klientky ústavu v souvislosti s dětmi píší i o potřebném zázemí, které je třeba pro své potomky zajistit. Může se v tom odrážet i vlastní negativní zkušenost. Irma píše: *Časem bych chtěla dítě, samozřejmě až budu mít zajištěný byt, práci a budeme ho mít do čeho přivést.*

Podobně prakticky uvažuje i Svatava: *Po čase, až budu vědět, že mám stálou práci a bydlení, si chci založit rodinu. Chci jen 2 děti, holku a kluka.*

Možná trošku rozporuplně, ale určitě vtipně se k tématu děti ve 25 letech vyjadřuje Viola: *Prostě 25 je podle mě věk tak akorát na to, abych si začala zařizovat dalekou budoucnost, třeba 15-20 let dopředu, třeba si pořídit děti, jestli budu mít s kým a jestli na to budu mít chuť a prostor a finance. Nevím, jestli budu chtít mít děti, když tak koukám na dnešní dobu. Vlastně stačí, když se kouknu na sebe.*

Miluše pojala celou tuto slohovou práci originálně a zvolila formát vypravování z jakéhosi budoucího časového bodu retrospektivně: *Začali jsme přemýšlet o založení rodiny. Trvalo nám to asi měsíc a povedlo se. Byli jsme strašně šťastní, že už máme konečně svou vlastní rodinu. Narodila se nám holčička jménem Gabriela. Roky utíkaly a ona rostla. Najednou nastal den, který pro ni znamenal hodně a pro nás taky. Její první den ve škole.*

Pro některé dívky je důležité, aby jejich děti byly náležitě vychované. Mezi takové patří i Julie: *A přeju si, aby i ten můj přítel měl práci, abychom mohli bydlet slušně v baráku, děti chodily do školy a neměly problémy, byly slušný a nedělaly by ostudu.*

A obávají se, sdělit dětem vlastní minulost, jak o tom kupříkladu píše Vilma: *Bojím se toho, v čem to dítě bude vyrůstat, v jaký době. Taky nechci, aby vědělo moji minulost.*

Často dívky píšou o tom, že by svým dětem chtěly dát to, co se jim samým v dětství nedostávalo. Že by se jim chtěly věnovat mnohem lépe, než se jejich rodiče věnovali jim. V tomto duchu i Berta říká: *Své rodině se budu snažit dopřát vše, co mně dopřáváno nebylo. A dále pokračuje: Nejlepší by bylo, kdyby ke mně moje děti vzhlížely jako k někomu, kdo něco dokázal.*

Vlasta by si navíc ke svým dětem chtěla ještě jedno adoptovat: *Nikdy jsem o tom s nikým nemluvila, ale chtěla bych si adoptovat krásnou holčičku, protože je mi strašně líto těch dětí.*

4.3.2 Konkrétní počty dětí

Pokud se zaměříme na konkrétní počet dětí, tak dívky nejčastěji uvádí číslo dvě. Což je také v naší zemi nejčastější model rodiny. Pouze dvě dívky mají představu, že budou mít jen jedno dítě. Stejně tak dvě dívky napsaly, že by měly rády děti tři. Jediná dívka napsala větší počet, a to čtyři děti.

Tato dívka je Anděla, a dokonce už má pro všechny své děti vymyšlena jména, cituji: *Chci děti, protože mít přítele a děti je hezký. Moje děti by se jmenovaly Izaba, Anabel, Roman a Kuba. Nechci, aby byly rozmazlovány, protože si pak neváží věci.*

Jména budoucích dětí zná už i Blanka: *Naše miminko se bude jmenovat Pája mladší, a holčička Kačenka.*

To bývá častá představa dívek, že jméno svému synovi dají po současném partnerovi, stejně tak to má i Gizela: *Chtěla bych být pořád s Milanem a mít s ním syna Milana nebo dceru Moniku.*

Pěkně se rozepsala i Saskie: *Po určitém čase práce a cestování bych si chtěla rozhodně založit rodinu. Kolem šestadvaceti už mít první miminko. Nejlépe mít prvního syna. Jeho jméno už mám rozhodnuté a myslím, že i dobře vybrané. Jakou jinou čest můžete prokázat svému bližnímu, než po něm pojmenovat své dítě. Po zhruba dvou letech starostí a radostí bych chtěla druhé miminko – holčičku. Její jméno by bylo Charlotte. Popsat jaká by má dcera měla být si netroufnu. Nechci si vysnívat, jaká by měla být. Jediné, co chci, je, aby byla šťastná a svá. Kdyby se mi poštěstilo, chtěla bych ještě jednu dceru. Pro ni už mám jméno taky vybrané – Sofia.*

Libuše by chtěla: *holčičku Natálku.*

Albína má už vysněná nejen jména, ale i barvu pleti: *Budu mít 2 děti, holčičku a chlapečka. Budou se jmenovat Samantha a Sebastian. Doufám, že nebudu mít děti světlé pleti, chci, aby byly krásně tmavé.*

I mezi děvčaty v této kategorii, tedy mezi těmi, které udávají přesný počet svých potomků, se najdou takové, pro které je 25 let na dítě příliš brzy. Mezi nimi je i Ljuba: *Kdybych měla práci, tak po třech letech bych chtěla rodinu. Udělat si miminko. Takže tak ve 27-28. A poté si šťastně žít. Hlavně abych si našla pro mě vhodného partnera.*

Občas se mezi dívkami v diagnostickém ústavu vyskytne i taková, která už nějaké dítě přes svůj mladistvý věk porodila. V našem výzkumu se to týká Radmily: *Bydlím v malé vesničce jménem XXX. Bydlím tam společně se svým přítelem, kamarádkou a jejím přítelem a samozřejmě s našimi dětmi XXX, Melanií, Rozárkou a Christianem. XXX je už 10 let, Melanii jsou 3 roky, to jsou mé děti. Rozárka a Christian jsou děti Adély a Roberta, je jim 1 rok a 6 měsíců.*⁷⁸

Některé děvčata mají pochybnosti, zda péči o dítě budou dostatečně ovládat. Pochybnosti vyjadřují podobně jako Xenie: *Jestliže někoho takového najdu, nebudu se bránit v tom, udělat si s ním miminko. I když snesu málokteré dítě, předpokládám, že své budu milovat. Až se přesvědčím, že to dítě zvládnou vychovat, začnu uvažovat o jeho sourozenci.*

Mezi dívky, které porovnávají výchovu svých očekávaných dětí s tím, jak byly vychovávány ony samy, patří také Ida: *A jako poslední, co bych chtěla, jsou děti. Chci mít 2 děti, holku a kluka. Nevím, ale jelikož jsem měla těžké dětství i dospívání, budu se snažit vychovat děti tak, aby neměly takovou smůlu jako jsem měla a mám v životě já!*

Naivní představy o budoucnosti projevila Božena: *Chci bydlet s přítelem, chci mít rodinu! Já vím, že budu mít miminko brzo, chci mít dítě brzo a až bude v pubertě chci mít ještě jedno a pak si začít teprve užívat. Chci mít chlapečka a doufám, ale nutit ho nebudu, že z něho bude fotbalista. Mám ráda fotbal.*

4.3.3 Analýza představ o vlastních potomcích v procentech

O svých potenciálních potomcích se v samostatné práci o představě vlastní budoucnosti nezmínilo 15,09 % respondentek. Naopak nějakým způsobem se o nich zmínilo 84,91 % respondentek.

Z celkového počtu deklaruje nulový počet dětí v budoucnu pouze 1,89 % respondentek. Naopak minimálně jedno dítě v budoucnu očekává 83,02 % respondentek.

Z celkového souboru definovalo přesný počet očekávaných potomků 28,30 % respondentek. Neurčitý počet očekávaných dětí vyplynul při zkoumání u 54,72 % respondentek.

---

⁷⁸ Reálná vlastní jména nahrazena symbolem XXX.

Ze souboru, který obsahuje jen ty odpovědi, které se nějakým způsobem o vlastních dětech zmiňují, pak vyplývá: 2,22 % respondentek vlastní děti neplánuje, naopak 97,78 % respondentek děti očekává.

Pokud poměříme jen ty výpovědi, ve kterých se dívky zmiňují, že v budoucnu s vlastním dítětem počítají, potom 34,09 % z nich udávají přesný počet svých dětí a 65,91 % respondentek udává neurčitý počet dětí.

4.4 Kariéra

4.4.1 Představy o škole

V další části analýzy výzkumu se zaměříme na představu budoucí kariéry. Jedná se především o zaměstnání, ale též o vizi dokončení studií. Přesto, že ve 25 letech drtivá většina těchto děvčat nebude mít se školou už nic do činění, mají dívky často potřebu se ve svém textu ke škole vyjadřovat. Dá se usuzovat, že je to tím, že právě škola je jedno z jejich aktuálních témat. Klientky diagnostického ústavu buď řeší, co bude s jejich školou, když jsou nyní v rezidenční péči ústavu nebo zpytují svědomí, že chodily za školu a také kvůli tomu se ocitly tam, kde se ocitly. Případně přemýšlí, proč se jim nedařilo v aktuálním oboru a řeší, co by je více bavilo a naplňovalo.

Ať je důvod jakýkoli, pravdou je, že 36 děvčat cítilo potřebu ve své úvaze se ke škole vyjádřit. Dvacet z nich dokonce psalo o konkrétní škole či oboru, který by chtěly zdárně vystudovat.

Podíváme se opět podrobněji na některé z nich. Lýdie píše: *Můj život v 25 letech bude mnohem lepší než teď. Jelikož už budu mít 3 roky po škole a úspěšně vystudovanou diplomovanou zdravotní sestru.*

Velké předsevzetí si dává Matylda: *Ve 25 letech bych chtěla mít: 1. dodělanou školu, kadeřnice, protože mě tenhle obor baví, a hlavně vždycky myslím v tomhle dopředu, tedy i na práci. Udělám si i nějaké kurzy, abych opravdu byla dobrá a třeba si udělám i kosmetičku nebo tak. Prostě chci pořád pokračovat a zlepšovat se.*

Stejně jako Matyldu i Vlastu baví škola, na které doposavad studovala a ráda by ji úspěšně dokončila: *Ve 25 letech bych chtěla mít dodělanou střední sklářskou.*

Apolena školu upřesňuje jen přibližně: *Takže můj život ve 25 letech si představuji tak, že budu mít dodělanou střední, nejlíp uměleckou školu.*

Není úplně výjimečné, že dívky píšou o dvou nebo i více oborech, které by chtěly mít vystudované. Je to možná zapříčiněné i tím, že ještě nevědí, který z těchto oborů by pro ně více pasoval. A tak Svatava píše: *Můj život si představuji tak, že si dodělám střední školu (kuchařku). Po ukončení střední školy chci nastoupit na kurzy kadeřnice.*

Miluše píše svůj retrospektivní příběh z budoucího náhledu: *Jmenuji se Miluše a je mi 25 let. Teď vám popíšu můj život. Takže můj vlastní život začal ve 20 letech, když jsem se odstěhovala od rodičů. Dodělala jsem hotelovou školu, obor Hotelnictví.*

Irma je evidentně zasněna do svého přítele: *Chci mít výuční list z oboru instalatér a udělat si nástavbu, jelikož na tento obor chodí i přítel.*

Ve třech úvahách se v budoucí perspektivě objevila i vysoká škola.

Jednu z těchto úvah napsala Zita: *Já vypadám pořád stejně, jen o něco vyspělejší, moudřejší, doufám, že i o něco hubenější. Studuji na vysoké škole a určitě to bude nějaký humanitní obor.*

Také Julie chce: *Udělat si vysokou a nedopadnout špatně. Chci žít líp, než jsem žila v dětství.*

Bohumila také míří vysoko: *Svůj život si představuju rozhodně lépe, než jaký je teď. Chtěla bych se určitě zaměřit na psychologii.*

4.4.2 Představy o práci

V analýze slohových prací ohledně výskytu představy o budoucím povolání zjistíme, že dívek, které se nad tímto tématem ve svých úvahách zamýšlely, je 42. Tedy jen v 11 textech je toto téma zcela opomenuto. Je to pochopitelné, naše současná doba je přeci zaměřená na výkon a zaměstnání jistě tvoří podstatnou část identity člověka. To potvrzuje i Lukáš Bomba, který prováděl výzkum mezi studenty středních škol na Slovensku. Píše o tom následující: „Deti vyrastajú v kultúre ideológie profesionality a profesionalizmu. Práca a vlastné

vzdelanie sú si vzájomným predpokladom v chápaní žiakov. Prácu je veľmi ťažké získať, ak človek nemá adekvátne vzdelanie, súdili žiaci.“⁷⁹

Podobne se k tématu vyjadřuje i Slepíčková: „Z hlediska budování identity je v naší kultuře klíčovým aspektem představa o budoucím povolání. Pokud se jako vyučující bavíme s dospívajícími o jejich budoucnosti, soustředujeme se nejčastěji právě na otázku pracovního uplatnění. To má své opodstatnění vzhledem k tradiční hodnotové orientaci euro-americké kultury, která v protestantském duchu povyšuje pracovní kariéru nad všechny ostatní oblasti života. Současně to koresponduje s aktuálním zaměřením vzdělávacího systému, jehož legitimita se v rámci veřejného diskurzu stále více odvíjí od přípravy na trh práce.“⁸⁰

Pouze dvě dívky z mého výzkumu výslovně uvedly, že pracovat nebudou. U nich je ale silné podezření, že tento názor je jen aktuální forma protestu a pubescentní fantazie, jelikož namísto řádného zaměstnání si vybásňují ideální drogový ráj.

Ze zbylé skupiny 40 děvčat uvedlo konkrétní povolání 27 z nich.

Často to bývají i tvůrčí a umělecká povolání, dívky odmítají představu chodit do práce jen kvůli penězům, z povinnosti. Julie si přeje: *Najít si práci, která mě bude bavit, třeba jako fotografka a žít se tím.*

Vlasta uvažuje: *Asi bych teda chtěla pokračovat s prací se sklem, protože si myslím, že by mě to bavilo.*

A Liliana k tomuto: *Můj život za 10 let si představuji asi tak, že budu známá novinářka nebo budu redaktorka. Ale asi spíš novinářka, protože mě hodně baví psát a prostě kompletně je to můj sen.*

Lýdie by ráda také smysluplné povolání: *Já už bych chtěla mít také práci v nemocnici, nejlépe v Praze, anebo mít ordinaci soukromě. Dětskou ordinaci. Přeci jenom je to pro mě naplňující práce.*

---

⁷⁹ BOMBA, Lukáš. Život po maturite, alebo, O hodnotách vzdelania u žiakov stredných škôl. *Pedagogická orientace : vědecký časopis České pedagogické společnosti*. Brno : Česká pedagogická společnost, 2015, 25, s.116.

⁸⁰ SLEPIČKOVÁ, Lenka. "Firma vydělává, děti se učí, žena je hodná a já jsem šťastný": představy dětí o budoucím životě. *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2012, 9, s.108.

Svatava píše opět trochu podvojně: *Budu chodit do vhodnej práce, asi tu kuchařku, abych si mohla postavit své kadeřnictví.*

U Libuše je vidět, že zatím ještě moc neví, čím by chtěla jednou být: *25 let mi bude za 8 let a představovala bych si svůj život tak, že bych chtěla mít trvalou práci – zaměstnání, například: modelka, pokojská, prodavačka, kosmetička, kadeřnice.*

Nutno zde zmínit, že i u běžné populace je tato nevyhraněnost běžná. Špitka k tomu říká: „Z praxe poznáme, že zďaleka nie každý dokáže realisticky rozpoznat', ktorá cesta (kariéra) je preňho vhodná a akú bude mať šancu uplatniť sa vo svojej zvolenej činnosti“⁸¹.

Miluše píše svým stylem: *Našla jsem si práci v našich největších lázních. Nejdříve jsem tam začala dělat jako servírka a posouvala jsem se na vyšší místa, až jsem dosáhla místa provozní lázni. Bylo těžké se dostat na tak důležité místo, ale dala jsem do toho co nejvíce. Stačily mi na to pouhé 2 roky.*

Regína k tématu zaměstnání jen: *Budu pracovat jako číšnice.*

Některé dívky také uvažují o vlastním podnikání. Jako například Irma: *Chtěla bych mít společně s přítelem menší firmu.*

Podobně přemýšlí Agáta: *Dodělám školu? No popravdě nemám na výběr, snad ano. Až ji udělám, tak si vezmu od strejdy půjčku a otevřu si vlastní hospodu.*

A rovněž Saskie se chce vrhnout na podnikání: *Teď je mi šestnáct let a otázka, co bude nebo co chci do budoucna, je dobrá otázka. Co je teď hlavní, je škola. Tu dodělám v 19 letech a budu ráda. Pak bude důležité zajistit si nějakou praxi, a pak je mým snem založit si svůj kosmetický salón.*

Šarlota chce být kuchařkou, ale ne ledajakou: *Moje povolání si představuji jako kuchařku v jedné z nejlepších restaurací či hotelů v Praze nebo okolí.*

Brigita může být též kuchařkou, ale vlastně i čímkoli jiným: *Jak asi bude vypadat můj život ve 25 letech? Sama nevím, ale přání a myšlenek mám spoustu! Třeba bych mohla být úspěšná kuchařka a pracovat v nějakém známém luxusním hotelu. Můžu být i učitelka na střední škole a můžu mít i šťastně založenou rodinu nebo můžu být i sama ve vězení. Ale asi*

---

⁸¹ ŠPITKA, Ján. Modelovanie projektu životnej cesty v skupinovom poradenstve pre stredoškôľakov. Pedagogické rozhľady. 2003, 12, s.23.

bych si úplně nejvíc přála mít hotelovou školu a mít dobré povolání, kde si vydělám hodně peněz.

V této souvislosti se podívejme na výstižný postřeh Tyrlíka, který si všímá, jak problém jednotlivce je často vyvolán tím, že lidé pod vlivem společnosti přijmou za své standardy, které jsou pro ně jen velmi těžko dosažitelné, a to jak z hlediska schopností a dovedností, tak například z hlediska ekonomického. Jejich přání dosahovat alespoň některých společenských standardů je žene do aktivit, které jsou pro ně zničující a z hlediska jejich vlastních potřeb často nesmyslné.⁸²

Pokračujme ale dále, Gertruda sice neví, jakou práci bude dělat, ale zato ví, jaký by měla mít plat: *Chci mít práci s platem vyšším než 20 000,- ,aby se moje rodina měla dobře.*

Bohdana by si ráda také něco vydělala: *Když si dodělám školu, tak bych si chtěla najít vhodnou práci, která mě bude bavit. V té práci bych si chtěla vydělávat hodně peněz, proto abych si mohla udělat řidičák. Pak bych si chtěla koupit auto, ve kterém bych jezdila do práce.*

V podobném duchu se zamýšlí i Ida: *O budoucnosti jsem ještě moc nepřemýšlela. Asi bych si našla vhodnou práci, kde bych dostávala přívětivou výplatu. Z výplaty bych si dávala peníze stranou na nějaký domeček či byt.*

To Gizela píše svou vizi velmi stroze: *Až mi bude 25, tak bych si přála mít vystudovanou školu a najít si dobrou práci.*

Slavěna také patří mezi ty, které nevědí ani jakou školu by rády studovaly, natož jakou práci: *Moje budoucnost? No, určitě bych chtěla mít hotovou nějakou školu, sice vůbec nevím, co bych chtěla dělat jednou v životě, ale každopádně vím, že potřebuju školu. Dejme tomu, že školu budu mít dodělanou zhruba ve 23 letech. Školu bych si dělala dálkově, abych mohla pracovat mezitím.*

4.4.3 Představy bez práce

A jak si představují život ty, které neprahnu po zaměstnání?

---

⁸² TYRLÍK, Mojmír, ed. *Zátěž v adolescenci*. Brno: Masarykova univerzita, 2012.s.20.

Zina píše: *Stálou práci nemám, jsem sice vyučená kuchařka, ale vařím jen doma, živíme se s přítelem prodejem naší zelené úrody, docela to vynáší.*

Blanka podobně: *Budeme mít miliony peněz, které nejdříve vyhrájeme na automatech – jako startovní částku a pak budeme kšeftovat s drogami.*

4.4.4 Analýza představ o škole a zaměstnání v procentech

Procento respondentek, které považovaly za důležité vyjádřit se k tématu školy, bylo 67,92 %, tedy více než dvě třetiny. Naopak 32,08 % respondentek nepovažovalo za nutné, zabývat se ve své úvaze školou.

O konkrétní škole nebo oboru napsalo 37,74 % respondentek, 30,19 % se pak vyjádřilo ke škole jen obecně.

Ze souboru těch, které se ve svém textu o škole vyjádřili, 55,56 % respondentek odpovídalo ohledně školy konkrétně, 44,44 % pak obecně.

Práci považuje za důležitý aspekt života, že ji rozeberou ve své úvaze o budoucnosti, 79,25 % respondentek, tedy téměř čtyři pětiny. Naopak nezmíní se o ní 20,75 % respondentek.

Nějakou konkrétní práci si představuje 62,26 % respondentek. 16,98 % respondentek se o práci sice zmíní, ale žádnou bližší představu nemají.

Ze souboru těch, které se ve svém textu o práci zmiňují, ji 78,57 % respondentek specifikuje, zatímco 21,43 % svou případnou práci nespecifikuje nijak.

Ze vzorku těch o své případné práci píšících, je 4,76 % těch, které práci odmítají a deklarují přísun financí z nelegálních činností.

4.5 Volnočasové aktivity

4.5.1 Představy respondentek o trávení volného času

Dalším specifickým znakem dnešní doby je fenomén volného času. Zajímalo mě tedy, jak se v průzkumu vyjeví volnočasové aktivity, nakolik jsou pro zkoumané dívky důležité jejich případné koníčky a zájmy.

Ve výzkumu, který prováděly Bačová a Mikulášková mezi adolescenty ve věku 17 a 18 let, zjistily, že dívky si nejsou zcela jisté, jestli se mimo svůj čas strávený v zaměstnání mají starat hlavně o domácnost, jestli patří volný čas ženě samotné nebo celé rodině a podobně. Dívky podle tohoto výzkumu ale spíše preferují rovnost při vedení domácnosti a výchově dětí.⁸³

Z našeho celkového zkoumaného vzorku se tak či onak tématu, který by se dal shrnout pod pojmem volnočasové aktivity, vyjádřilo 33 dívek. Pro zbylých 20 toto téma nebylo tak významné, aby ho do své perspektivy budoucnosti zařadily.

Z rozboru úvah klientek mi nakonec vyvstalo šest okruhů, o kterých se dívky zmiňovaly. Jedna z možností, jak zaplnit volný čas, je typicky teenagerovská, nazval bych ji „párty a mejdany“. Další varianta, která se vyskytovala v představách dívek, jsou „výlety a cestování“. Jako nejvíce preferovanou variantu jsem napočítal trojlístek „Domov, zahrada, zvířátka“. Tyto tři veličiny jsem dal k sobě dohromady proto, že se takto u dívek často vyskytovaly, tedy že chtějí svůj čas například trávit s rodinou na zahradě, se psem či jinými zvířaty. Dalšími jsou pak očekávané kategorie „sport“ a „umění“. Některé dívky zmínily pochopitelně více oblastí svých zájmů. Můj výzkum koníčků a zájmů, ve kterém se dívky přiklonily spíše k rodinným aktivitám, se poměrně dobře shoduje s výzkumem Slepíčkové, která k němu píše: „Koníček, který by provozovaly samostatně bez rodiny, dívky nezmínily, pokud se mezi ně nedají počítat umělecké aktivity (výtvarné umění, zpěv), které mohou být zároveň povoláním“⁸⁴

Prozradil jsem už, že nejpočetnější je kategorie „domov, zahrada, zvířátka“, kterou nějakým způsobem uvedlo 18 děvčat. Na druhém místě se umístily „výlety a cestování“,

---

⁸³ BAČOVÁ, Viera a Gabriela MIKULÁŠKOVÁ. Rodové presvedčenia a rodové identifikácie adolescentných chlapcov a dievčat. *Československá psychologie*. 2000, 44. s. 26.

⁸⁴ SLEPIČKOVÁ, Lenka. "Firma vydělává, děti se učí, žena je hodná a já jsem šťastný": představy dětí o budoucím životě. *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2012, 9, s.96.

které zvolilo jako svou praktikovanou činnost v budoucnu 7 dívek. Třetí v pořadí se umístily „párty a mejdany“, tak typické pro jejich současný věk, které uvedlo 6 děvčat. Umění dívky napsaly jen ve čtyřech případech a sport ostrouhal úplně. Jen tři dívky z celého vzorku ho zmínily jako budoucí aktivitu.

Co se týká sportu, není můj výzkum žádnou výjimkou. I ve výzkumu Škoviery a Noskové, kteří srovnávali hodnoty dětí z rodin a dětských domovů, nebyl sport ani u jedné ze skupin důležitou hodnotou. A to i přesto, že polovina respondentů byli chlapci.⁸⁵

Jako příklad z nejpočetnější kategorie nám může posloužit Gertruda: *Určitě chci zahradu s nějakým altánkem nebo pergolou, abychom měli kde posedět a relaxovat. Chci, aby nám po zahradě běhala malá holčička, nejlépe se jménem Melissa. Dál bych chtěla alespoň jednoho koně, protože ježdění miluju a samozřejmě i pejska, nejlépe pitbula.*

Irma napsala: *Nejradši bych bydlela alespoň v malém domku, kde by bydlela i mamča s taťkou, na zahradě mít alespoň 2 psy, spoustu koček, bazén a tak. Chci mít hlavně pohromadě co nejvíc členů rodiny.*

Bazén na zahradě je vůbec časté téma, Svatava k tomu přidává: *Odstěhovat se chci do rodinného baráku s bazénem někde malinkej kousínek od Prahy na vesnici.*

Nejen v mém výzkumu se často u dívek objevuje dům s bazénem. Často se tento výjev objevoval i ve výzkumu Slepíčkové, která k tomu píše následující: „Zároveň je rodinný dům s bazénem a autem jednoduše zobrazitelným, srozumitelným a široce sdíleným způsobem vyjádření idylických rodinných vztahů a lásky, způsobem, jak znázornit rodinnou prosperitu i individuální úspěch a štěstí.“⁸⁶

Ida v podobném tónu: *Pak bychom si koupili nějaký ten domeček. Ještě dál nad čím jsem přemýšlela, tak já miluju koně, tak bychom chodili někam na koně. Dále nějaké domácí zvířátko. Psa, bernskýho salašníka. Tak to je moje představa o budoucnosti.*

---

⁸⁵ ŠKOVIERA, Albín a Ivana NOSKOVÁ. Komparácia a analýza vybraných hodnôt adolescentov z detských domovov a z rodín. *Mládež a spoločnosť* : slovenský časopis pre štátnu politiku a výskum mládeže. Bratislava: Ústav informácií a prognóz školstva, 2013, 19. s.68.

⁸⁶ SLEPIČKOVÁ, Lenka. "Firma vydělává, děti se učí, žena je hodná a já jsem šťastný": představy dětí o budoucím životě. *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2012, 9, s.99.

Volný čas s rodinou by trávila Matylda: *O víkendech bych si udělala čas vyhrazený pro sebe (popř. i mého přítele) Kdybych měla dítě, tak bychom spolu s přítelem pořád něco podnikali.*

Na rodinné výlety by byla i Julie: *Chtěla bych mít auto, bydlet v baráku, mít i zvíře, třeba psa. Chci žít líp, než jsem žila v dětství. Jezdit s mojí rodinou na výlety a užívat si života.*

Velká očekávání má Vlasta: *Chtěla bych si každé rok užít, chodit na výlety, procházky...prožít spoustu srandy a potkat další nové zážitky, budu chodit do přírody ke zvířatům, cestovat po světě. Po celou dobu bych se chtěla učit nový a nové věci.*

Představa dospělosti jako období, když už člověk nemusí konečně nikoho poslouchat a může si svobodně dělat věci podle sebe, je lákavá i pro Regínu: *Budu si žít svůj vlastní život bez toho, aniž by mi někdo poroučel, co mám dělat a jestli to dělám správně. Chci hodně cestovat, podívat se někam hodně daleko. Můj život bude samá radost, budu si užívat svého života, konečně budu žít sama za sebe, a to mě těší. Konečně se nebudu muset někoho ptát, jestli to můžu udělat nebo jestli to dělám správně nebo jestli to vůbec můžu dělat.*

Ingrid má trochu jiné motivace k tomu, těšit se na věk dospělosti. Chtěla by především pomáhat druhým. Z této zajímavé úvahy ocituji větší část: *Chtěla bych mít hezký život. Každé ráno se probouzet s dobrou náladou, vědět, že den bude krásný a já se nebudu muset rozčilovat. Chtěla bych změnit více věcí, nechci se třeba chovat ošklivě nebo nějak náladově. Moje největší přání bylo vždy někam odletět, někam daleko, protože bych hrozně ráda chtěla poznat novou zemi, nové lidi a nové přátele. Ale úplně nejdřív, už nějakou dobu se hrozně ráda fotím. Přemýšlela jsem i nad tím jít třeba do nějakého fotoateliéru, kde bych mohla mít plno fotek, a pak by se s nimi něco mohlo dělat. Ve 20 už budu mít určitě svůj byt. Vždycky mi bylo líto těch nemocných lidí, kteří už nikoho nemají a už toho taky moc nezvládají. Určitě bych jim chtěla pomáhat a dělat radost druhým, dělat lidi šťastnými a vykouzlit jim úsměv na tváři. Třeba za 5-6 let ve 25-26 letech bych se starala o malé děti. Mám ráda malé děti jsou roztomilý a hodný. Určitě je s nimi více práce, ale když člověka něco baví, tak proč si nesplnit svůj sen. Taky chci něco někdy dokázat, být jinačí než ostatní. Mít v sobě něco, co nikdo nemá.*

Mám možná pár představ, určitě bych moc ráda jela někdy někam do krásného prostředí, někam, kde se budu cítit úplně jinak s mým přítelem. Třeba ve 30 mít pořád hezký vztah, hezký baráček se zahradou a mít tu nejlepší rodinu! Kdybych si začala šetřit peníze, půl bych

dala všem těm nemocným, postiženým lidem a dětem, kteří je potřebují! Za zbytek bych koupila oblečení, auto a něco krásného do bytu.

Volný čas využít tím, někomu také pomoci, dokáže i Zita: *Se mnou v bytě bydlí moji dva pitbulové Gitka a Skéro. Pravděpodobně i můj budoucí přítel. Téměř každý víkend jezdím za mamkou s něčím jí pomoci, na návštěvu a tak. Občas zajdu na nějaký večírek nebo oslavu. Zkrátka užívám si volné chvíle, které jinak trávím psaním knih a povídek.*

Tím jsme zmínili další dívku, která ve svých představách zavadila o umění. A ještě je tu Berta: *Chtěla bych se věnovat umění, čímž myslím zpěv, kresba a časem nejspíš i tetování.*

A ještě dlužím představit nějakou sportovkyni. Tou je kupříkladu Mahulena: *Ráda bych hrála volejbal a florbal.*

Božena preferuje jiný sport: *Mám ráda fotbal.*

Více se rozepisuje Liběna: *Mám za úkol napsat, jak si představuju život ve 25 letech. No sama nevím, jak to bude vypadat. Ale chtěla bych to asi nějak takhle. Protože mám ráda koně, psy a další zvířata, tak bych chtěla mít stáj s koňma. Ted' jezdím na koních a vzdát se toho nechci. Takže mít stáje třeba se šesti koňmi. A dál basket. Basket hraju od svých 6 let (je mi 16) takže už 10 let hraju basket. Takže mít hrací pole (hřiště) a hrát za českou ligu žen. To je můj sen. Možná také být trenérkou anebo rozhodčí.*

Zajímavé jsou nepochybně i fantazie Ziny: *Navštívíme Holandsko, Mexiko, Indii a možná ještě Španělsko. Z každé cesty budeme mít spoustu fotek, které si vylepíme v našem bytečku a budeme si vyprávět naše nejlepší zážitky. Občas o víkendech si zajedeme na chatu na Šumavě. Občas si vyrazíme na výlet k Máchovu jezeru, pod širé nebe a koukat se na hvězdy. Velký žlutý měsíc se odráží v černé hladině a je to opravdu krásný pohled. Máme kouzelného psa, rasa boxer a jmenuje se Bertík. Brzy ráno s ním chodím na procházky na Vítkov nebo na náplavku. Krásně mi to vyčistí hlavu. Nechci si to nějak moc idealizovat, ale když mám psát o budoucnosti, tak by to mohlo vypadat takhle.*

A ještě divočejší fantazie Blanky: *Budeme bydlet ve vile, nejlépe někde na pobřeží u moře. Dům s terasou, saunou, vířivkou, bazénem, vlastním tenisovým kurtem, fotbálkem, kulečnickem atd. V každé místnosti televize a repráky. Každý den budeme chodit na pláž a večer budou na našem baráku párty nebo vyrazíme do klubu. Jíst budeme jenom v restauracích. Budeme cestovat na Havaj, Brazílii a na jiná místa.*

4.5.2 Analýza představ o trávení volného času v procentech

Z celého počtu 53 respondentek se dotklo nějakým způsobem tématu volnočasových aktivit 62,26 % z nich. Naopak o tomto tématu se ve své úvaze nezmínilo 37,74 % respondentek.

Ze všech respondentek hodlá věnovat svůj čas rodině, pobytu na zahradě, domácím i jiným zvířatům 33,96 % z nich.

Cestování a výletům se bude ve volném čase věnovat 13,21 % respondentek.

Trávit volný čas na zábavách a mejdanech plánuje 11,32 % respondentek.

Umění se hodlá ve svém volném čase věnovat 7,55 % respondentek.

A konečně sport zmínilo 5,66 % respondentek.

Pokud porovnáme poměrné zastoupení jednotlivých oblastí pouze na tom vzorku, který ve své úvaze udával nějakou volnočasovou aktivitu, pak dostaneme tato čísla: Domovu, zahradce, zvířatům 54,55 %; cestování, výletům 21,21 %; zábavám a mejdanům 18,18 %; umění 12,12 % a sportu 9,09 % respondentek.

4.6 Návykové látky a vztahy s rodiči

Další dvě oblasti, které dívky ve svých odpovědích zmiňovaly, jsou už specifické. Jsou typické pro ohroženou mládež. Těžko by se u běžné populace mládeže, při výzkumu představ o jejich vlastní budoucnosti, objevovalo statisticky významné číslo ohledně užívání tvrdých drog nebo téma ohledně silně narušených vztahů s vlastními rodiči.

Z jiných výzkumů je zajímavý ten, který cituje Sobotková a podle něhož je u dívek zvláštním rizikovým faktorem raná vyspělost. Studie dokládá, že dříve vyspělé dívky jsou častěji nespokojeny s vlastní matkou, a častěji se hádají. Pokud jde o rizikové chování tyto dívky častěji pijí alkohol, užívají i jiné drogy než jen marihuanu a kradou.⁸⁷

---

⁸⁷ SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. s.56.

4.6.1 Návykové látky

Národní institut dětí a mládeže MŠMT píše o současné české mládeži toto: „Většinová mladá generace je nastavena poměrně jednoznačně: Preferuje orientaci na vlastní ego, na sebe sama. Klesá význam odpovědnosti za druhé, a současně klesá význam zdokonalování sebe sama a stejně tak transcendentní (duchovní) dimenze života. Vnitřní život těchto mladých lidí je chudý, a to je jedním z důvodů rostoucího zájmu o drogy.“⁸⁸

Léta dospívání jsou bohužel nejvhodnějším obdobím pro vznik problémů se závislostí na různých látkách. Dospívající už ze své přirozenosti zpochybňují autoritu a hodnoty svých rodičů a hodně dají na názory kamarádů. Zajímají je pocity a zážitky, přičemž často ignorují zdravý rozum, dokonce mohou rychle ztratit vztah se svými blízkými a cítit se velmi osamělí. Je snadné je zranit, znechutit a ublížit jim. Oni sami mají sklon zbavit se bolesti co nejrychleji. Není divu, že tato otázka může mít dalekosáhlé důsledky, a zvláště v dnešní době, kdy jsou drogy tak snadno dostupné.⁸⁹

Výzkum, který prováděli Podaná s Buriánkem, se zabýval mimo jiné i poměrem mezi chlapci a dívkami v užívání drog. Zatímco výzkum neprokázal rozdíly mezi chlapci a dívkami v ostatním problémovém chování, v užívání drog už rozdíl našli. Míra konzumace alkoholu byla totožná, stejně jako i výskyt záškoláctví. Jedinou oblastí problémového chování, v níž chlapci dominují, je tedy užívání drog. Porovnání prevalencí podle věku jim ukázalo, že dívky začínají s konzumací alkoholu dokonce dříve než chlapci a k vyrovnání proporcí dochází až ve třináctém roce. Odlišný trend však nacházíme u užívání měkkých drog, pro které je situace stejná ve dvanácti letech a následující nárůst je rychlejší u chlapců.⁹⁰

Sobotková uvádí průzkum ohledně postojů adolescentních dívek k rizikovému chování. Na základě dotazníku vnímání rizika zjistila, že legální drogy jako alkohol a tabák nejsou vnímány jako významnější riziko a jsou tolerovány jak vrstevníky, tak rodiči. Marihuana ale byla hodnocena jako nebezpečnější než kouření cigaret.⁹¹

---

⁸⁸ *Mládež České republiky: informační publikace o dětech a mládeži v České republice*. Praha: Česká rada dětí a mládeže, 2008. s.5.

⁸⁹ TOWNSEND, John Sims. *Hranice a dospívající*. Praha: Návrat domů, 2009. s.133.

⁹⁰ PODANÁ, Zuzana a Jiří BURIÁNEK. *Česká mládež v perspektivě delikvence*. Praha: Univerzita Karlova., 2007. s.17.

⁹¹ SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. s.55.

V našem výzkumném vzorku se více než třetina klientek diagnostického ústavu měla ve svém zamyšlení nad vlastní budoucností tendenci k drogám nějak vyjádřit. Přesný počet je 18. Naopak 35 z nich pak tuto potřebu nemělo.

Z těchto osmnácti dívek se v rámci představy své budoucnosti vůči tvrdým drogám osm z nich určitým způsobem vymezilo. Pět děvčat přiznalo, že neví, zda zvládnou život bez drog. A konečně pět děvčat očekává, že návykové látky zůstanou dál součástí jejich života.

Radmila píše už z budoucnosti a má představu, že bez tvrdých drog život zvládá: *Abstinenci zatím zvládám až moc dobře, co se týká pervitinu. Samozřejmě zůstala jsem u hulení, ale abstinujeme všichni dohromady, takže v tom aspoň nejsem sama, motivujeme se navzájem.*

Vilma píše o sobě a o příteli: *Už nebudu fetovat, páč budu mít miminko a on taky ne. Řekly jsme si, že přestaneme spolu fetovat. Já sice fetuju víc než on, ale spolu to zvládneme. On skoro nefetuje. Budeme krásný.*

Božena k tomu: *Hlavně doufám, že v mém životě po 18 už nebudou takové problémy jako doted'. Hlavně nechci mít žádné zkušenosti s drogami.*

Slavěna by také ráda skončila s drogami: *Taky bych ráda, abych přestala dělat blbosti, zapoměla na návykové látky, a to by pro můj šťastný život stačilo.*

Vlasta se vymezuje vůči drogám rezolutně: *Taky bych se nezatahovala k feťákům, nikdy nebudu fetovat a taky jsem ani nezačala.*

Anděla píše o potenciálním partnerovi: *Můj přítel nesmí být opilec ani feťák.*

Bohumila je jednou z dívek, u které jsou vidět pochybnosti, zda zvládne život bez drog: *Chtěla bych pervitin úplně vyškrtnout z každodenního rituálu a brát to spíš jako věc, která mě posunula dál než něco, co mě dál nepustí. Jenže takhle bych to vážně jenom chtěla, ale jak to bude? Upřímně nevím, co bych si vybrala. Ale ve 25 letech lítat po městě a žít se trestnou činností? To nechci. Takže nejrozumnější věc, kterou můžu udělat, je to, že si dodělám školu, začnu další a budu se toho cíle držet. Doufám, že konečně potkám člověka, který mi s tím pomůže a já si té pomoci i jeho budu vážit.*

Lýdie, na konci své úvahy o budoucnosti, poznamenává: *Ale bůh ví, jak to všechno ještě dopadne. Je mi jasné, že když přestanu fetovat, tak je to dost reálné, ale když nepřestanu a ze své závislosti se nevyléčím, tak to moc reálné není. Těžko bych to zvládla na drogách. Vše záleží už jen na mně.*

Mahulena se závislostí těžce bojuje: *Momentálně, po mém čtrnáctidenním útěku z domova, to mám v hlavě přehozené tak, že ani přesně nevím, jakou bych chtěla mít budoucnost. Ještě před měsícem, než nastal den, kdy jsem vše pokazila, všechnu snahu, jsem chtěla nebrat drogy, konkrétněji hlavně pervitin. Ale po útěku, kdy jsem zrelapsovala s drogami po dvou měsících těžkého abstinování, nevím, zda chci drogy ze svého života úplně vymazat, třeba se opět za pár dní můj názor změní, kdo ví. Nejhlavnější asi je, že po tom pokažení všeho se bojím nadále se snažit. Jako vždy nevím, proč se to děje, proč vydržím být v pořádku maximálně tři měsíce, nevím a nechci, aby se mi to stávalo nadále. Jestli se to opět stane, končím se snahou!*

Viola o sobě píše: *Nevím, jak to budu mít s perníkem nebo jinýma drogama, ale kouřit určitě nepřestanu. A asi mi zůstane závislost na čokoládě. A na závěr své úvahy dodává: Je docela slušný mít za sebou v 17 4x detox, 1x léčení, 1x dvouměsíční pobyt v SVP a pobyt v DÚ.*

Amálie popisuje dva alternativní scénáře, dva obrazy. Podíváme se na ten druhý: *Ten druhý představuje mou budoucnost v případě, že šlápnu vedle a probořím se ledem dolů. Jsou na něm velmi studené zašedlé a smutné barvy. Nejen ony, ale i můj výraz je velice smutný. Sedím na kamenných studených schodech a píchám si svou dávku. Opět doufám, že bude mou poslední. Lidé kolem se mě štítí a ukazují si na mě. Kamarády ani rodinu nemám. Jsem sama jen se svou drogou.*

Ted' záleží jen na mně, jaký z těchto dvou obrazů si zvolím. Bojuji každý den za ten první, ale kdo ví, zda to vydržím.

Albína si větší starosti o budoucnost nedělá: *Možná budu pracovat a když ne, tak se od kamaráda naučím, jak se vaří perník a budu ho vařit, prodávat a samozřejmě budu fetovat.*

Ani Regína nepředpokládá, že by se závislosti zbavila: *Vůbec nevím, jestli tam mám napsat něco o drogách, neříkám, že budu fetovat jako dřív, ale asi si občas dám. Budu si žít svůj vlastní život bez toho, aniž by mi někdo poroučel, co mám dělat a jestli to dělám správně. Můj život bude samá radost, budu si užívat svého života, konečně budu žít sama za sebe, a to mě těší, konečně se nebudu muset někoho ptát, jestli to můžu udělat nebo jestli to dělám správně nebo jestli to vůbec můžu dělat. Budu mladá trochu fetující žena, nebudu na tom úplně závislá, jenom si občas dám i když vím, že bych jako mladá maminka brát neměla, ale já si nedokážu představit život bez drog. I když jsou drogy špatné a já to vím, tak si furt*

říkám, že přes to všechno si občas dám. Budu mít spokojenou rodinu i když občas budu fetovat.

Blanka se drží své fantaskní představy: *Budeme v Americe a budeme šňupat ten nejlepší kokain. Budeme se kamarádit s negrama a hulit s nima jointy.* Jen na závěr už trošku realističtěji dopisuje nenápadnou větu: *V případě, že toto nepůjde, budeme na Hlaváku s bednou heráku v ruce a slinama u huby.*

Mezi slohovými pracemi se vyskytly i některé méně obvyklé, co do způsobu zpracování tématu. Tyto úvahy se nedají tak jednoduše sevřít v systém a extrahovat z nich data pro jednotlivé kategorie výzkumu. O co však pro výzkumníka těžší na zpracování, o to snad pro čtenáře zajímavější. Jednu takovou úvahu zde přetisknu kompletní. Patří do této kapitoly, jelikož se zabývá tématem drogové závislosti. Namísto racionálního výčtu představ o vlastní budoucnosti přináší intimní sondu do vlastní duše při zápasech s démony závislosti o vysněné místo na světě.

Nechme tedy promluvit samotnou Anastázií: *Moje budoucnost už není tak růžová. Vlastně ji už dlouho nevidím a nejen to. Předtím, v dětství jsem čekala, že mám spoustu možností. Neznala jsem je, ale čekala jsem něco. A to bylo docela fajn.*

Ted' jsem se už asi smířila s tím, že si nemůžu nic naplánovat. Jsem potom zbytečně zklamaná. Moje plány se mění ze vteřiny na vteřinu. Proč si plánovat něco co dopředu vím, že je jen sen? Když ovšem nic nečekám od života a náhle přijde nějaká příležitost, jsem za ni šťastná, protože já ji nečekám, ale i přes to přijde. Z ničeho nic. Nečekám nic od budoucnosti a možná i proto žiju přítomností. Jednoduše nevím. Jasně, že mám nějaké představy. Jsou mi ale tak vzdálené až jsou nemožné. Drogy totiž nabírají na tvé fantazii, ale berou ti tvoji hlavu.

Prostě a jednoduše žiješ ve svém vlastním snu. Nic nevidíš, protože ten sen vše zamlžil. A čím víc žiješ ten sen, tím víc se propadáš do té propasti. Do toho snu, kde jsi sám a nic nevidíš. Zdá se to beznadějně. Vlastně i je. Pořád jsem nenapsala svou představu o životě. To protože neexistuje. Není to ale beznadějně. Nesmíš věřit, že jsi ztracen. Musíš se pořád probouzet z toho snu. Jediné, co musím udělat je zastavit. Prostě se na chvíli zastavit a nepadat do té propasti. Oči si zvyknou na tu tmou a vše uvidím jasněji. Neposlouchat ten hlas, protože to on mě sem dostal, stáhnul dolu do té propasti až jsem neviděla nic. Až jsem se ztratila, ale vlastně všechno je jen o naší hlavě. Nesmím věřit, že jsem sama. Ztracená v té pasti.

Ted' si uvědomuju, že čím víc jsem s ním byla, tím víc jsem se ztrácela v sobě samé. Jediný on mi rozuměl, byl vždy se mnou, ale čím víc jsem s ním byla, tím víc jsem se uzavírala sama do sebe.

Ale on tu není. I když byl vždy se mnou, on tu není. To protože má hlava ho vytvořila v tom snu. Abych tam nebyla sama. Už si vzpomínám. To já jsem ta, co všem ukázala záda a padala do té propasti.

Proto asi nevidím svoji budoucnost. Musím se stále probouzet z toho snu a pak uvidím více cest a možností.

Celý svět, lidé v mém životě uvidí, že jsem vylezla z té temné propasti. Nové možnosti si mě najdou, protože už budu na světle. Nemusím jen chodit. Jít dál. Žít ze dne na den. Uvidím více nových možností a cest. Jediné, co vím jistě, je to, že se stále musím koukat, abych toho viděla co nejvíce, pak si už stačí jen vybrat. Pokud budu slepá, nakonec se ztratím v té propasti. Ve své hlavě. Zamotám se do svých myšlenek. Můžu a nemusím se ufetovat. Ale v obou případech nebudu mít život. Budu chodící mrtvola, co žije ve vlastním snu. Ve vlastní hlavě. Budu mít milion myšlenek, ale neuvidím cestu, kterou zrovna jdu. Pak mě už nezachrání nic. Ztratím se nadobro. Proto dokavad' to jde, musím zastavovat a koukat se. Jen si nalhávám, že už vidím svět. Jen jsem se probudila z toho snu. Koukat se a uvidím toho víc. Jen mrtví sní. Jen mrtví se už nikdy neprobudí.

Nechám se tedy překvapit co přijde. Víím, ale že to bude dobrý život, protože já už vidím.

4.6.2 Analýza perspektivy závislosti v procentech

Z kompletního zkoumaného vzorku se o tématu závislosti a návykových látek zmínilo 33,96 % procent respondentek. Naopak toto téma vynechalo 66,04 % respondentek.

Ze všech respondentek jich 9,43 % výslovně uvedlo, že jsou přesvědčeny, že tvrdé drogy budou užívat i ve věku 25 let. Stejný počet, tedy 9,43 % respondentek uvedlo, že neví, jestli budou ve věku 25 let stále drogy užívat. Naopak 15,09 % respondentek doufá, že ve věku 25 let nebudou mít problém se závislostí na tvrdých drogách.

Pokud porovnáme pouze ty respondentky, které se o návykových látkách ve své úvaze zmiňují, pak nám vyjdou tato čísla. Těch, co očekávají, že drogy budou užívat, je 27,78 %. Stejně tolik, tedy 27,78 %, je těch, co přiznávají, že neví, jestli budou i v 25 letech

uživatelkami drog. Naopak 44,44 % respondentek z těch, které o drogách ve své úvaze mluvily, očekávají, že se s tvrdými drogami nadobro rozloučí.

4.7 Rodinná pouta

Poslední oblast, jejíž výsledky zde předložím, se týká toho, jak se odráží v úvahách klientek jejich narušené vztahy s rodiči, případně jinými opatrovníky. Zda je toto téma v jejich myslích natolik přítomné a významné, že ho zahrnou i do své budoucí perspektivy.

Dospívající, říká Jedlička, jsou existenčně závislí na rodičích a jsou jimi zpravidla omezováni, rádi by však projevovali nezávislost a originalitu v jednání a tvorbě životního stylu. Snaha o prosazení vlastních názorů a odmítání poslušnosti vůči autoritám je vede do řady konfliktních situací. nevyrovnanost a přemrštěnost reakcí je podmíněna jak endogenně (nevybalancovanými hormonálními pochody), tak i nejasností hranic různých rolí. S tím však bývají spojovány pocity nejistoty, citové lability, vztahovačnosti, urážlivosti a podrážděnosti při konfrontaci s realitou.⁹²

Podle výzkumu, který uvádí Sobotková, byl nejvýznamnější příčinou problémů u dívek právě špatný vztah s matkou, popřípadě s oběma rodiči.⁹³

4.7.1 Vztah k vlastním rodičům

V mém výzkumu se ze všech dívek ve své úvaze o rodičích zmiňuje 21 z nich. Ostatních 27 rodiče jako téma nemá.

Z těchto jedenadvaceti dívek by celých 17 z nich rádo vztahy s rodiči napravilo. Pouze čtyři dívky rodičům chyby vytýká a nijak nepíše o napravení vztahu.

Lepší vztah s matkou by ráda například Slavěna: *Chtěla bych mít spokojený, klidný a láskyplný život bez hádek a mít nekonfliktní vztah s mámou.*

Podobně Gizela by si přála: *Najít si dobrou práci, vycházet se členy mé rodiny.*

---

⁹² JEDLIČKA, Richard a Jaroslav KOŤA. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů: aktuální problémy výchovy u dětí a mládeže*. Praha: Karolinum, 1998. s 42.

⁹³ SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. s.54.

Julie rodiče kritizuje, ale vztah především s otcem by si přála mít lepší: *Chci jít svojí cestou a né ve stopách mých rodičů. Chci žít líp, než jsem žila v dětství. Mít svůj názor, rodiče, kteří by mě neodsuzovali za něco, nehádat se kvůli blbostem. Mít dobrý vztah s mým tátou, nechci se s ním hádat.*

Berta by ráda vztahy napravila: *Chtěla bych, aby se urovnaly moje vztahy s mámou nebo spíše abych ten vztah urovnala já.*

Pro Matyldu je toto téma velmi důležité: *Taky s tou mojí mámou bych to chtěla udobřit a zaplatila jí zájezd třeba k moři a normálně se s ní bavila. Ne jak teď, aby musela řešit moje průsery a aby byla pyšná a hrdá na svou dceru. S tatškou to mám v pohodě i teď, ale také bych byla ráda, kdyby viděl, jak postupuju a zlepšuju se. Děkala bych to všechno nejenom pro sebe, ale taky i pro mou mámu a tátu, tak abychom postupně zapomněli na to, co bylo a viděli by už jenom přítomnost a netížila je minulost. Dala bych taky dohromady vztah se sestrou a pravidelně bychom se navštěvovali. Prostě by to asi bylo všechno na mně, abych to zase dala dohromady, když jsem to zkazila. Aby na mě byli oba hrdí a já už je nezklamala. To bych určitě chtěla. A budu se o to snažit. 25 mi bude za 8 let a myslím, že to je dost času, abych se dostala a dosáhla toho co chci.*

Také pro Libuši jsou důležité vztahy v rodině: *Z věcí, které bych chtěla především, je být šťastná a mít skvělou rodinu (úplnou rodinu – máma(já), táta, dcera, babička, děda, teda, strýc, atd.)*

Amálie představila dva obrazy budoucnosti a ráda by ten první z nich: *Ten první je namalovaný krásnými pestrými teplými barvami. Jsou na něm všichni členové mé rodiny, můj přítel si povídá s mou maminkou, všichni včetně mě jsou šťastní.*

Svatava by chtěla své mámě pomáhat: *Nějakej ten čas chci bydlet s mojí mámou a pomáhat jí a po čase se odstěhovat.*

Zita zase svou mámu navštěvovat: *Téměř každý víkend jezdím za mamkou s něčím jí pomoci, na návštěvu a tak.*

Irma dokonce se svými rodiči napořád bydlet: *Nejradši bych bydlela alespoň v malém domku, kde by bydlela i mamča s tatškou.*

Hodně naštvaná na svou rodinu je Hedvika: *Moje rodina je skoro celá proti mně. Nejen, že jsou proti mně už všichni z máminy strany, teď už i většina lidí z tátovy strany. Někdy mám pocit, že se mě snaží vyštvať z rodiny, což se jim trochu daří a do mých 25 let se jim to asi*

podarí úplně a oni si konečně krásně uleví. Nechápu je. Nic po nich nechci, jen to, aby mě měli rádi takovou, jaká jsem a já se nemusela přetvařovat. Chci toho po nich snad moc? Změní se to do mých 25 let? Třeba jo a třeba taky ne. Já doufám, že jo. V žádném případě nechci být ve 25 letech s rodiči v jednom bytě/domě. Chci si žít svůj život a né ten život, který mi někdo nalinkuje a myslí si, že budu žít přesně tak, jak si někdo přeje.

Opakovat chyby své matky nechce Apolena: *Budu mít práci, která se mi bude líbit a nebudu si na ní stěžovat jako moje máma. Doufám, že se mi aspoň něco splní a budu dělat všechno pro to, aby mi to vyšlo. Nechci dopadnout jako moje máma a pořád si na všechno stěžovat i když jí mám strašně moc ráda, její život NECHCI.*

Hermína zmiňuje problémy s otcem: *S dětma moc spěchat nechci kvůli psychickým problémům kvůli tátovi, kvůli kterému беру i prášky antidepressiva, který stejně nepomáhají a nemůžu večer spát.*

Při čtení některých odpovědí, například Hedviky, se podívejme na postřeh Jedličky: *Cítí-li individuum při vzpourách proti zavedeným pořádkům bezmocnost, respektive je-li dítě za projevený hněv v rámci normovaného výchovného působení znovu a znovu a stále intenzivněji trestáno, dochází u něj zcela jistě k poruchám v sebehodnocení.*⁹⁴

4.7.2 Analýza perspektivy rodinných vztahů v procentech

Z celkového vzorku respondentek se ke vztahu se svými rodiči vyjádřilo 39,62 % z nich. Naopak 60,38 % respondentek se o tomto tématu v rámci své úvahy o budoucnosti nezmínilo.

Z celkového počtu by si 32,08 % respondentek přálo napravit vztahy v rodině, případně se vyjádřilo jen, že chtějí mít pěkné vztahy s rodinou. Naopak 7,55 % respondentek se vyjadřuje k rodičům kriticky.

Pokud vezmeme v úvahu pouze ty respondentky, které se ve své úvaze k rodičům určitým způsobem vyjádřily, potom 80,95 % z nich výslovně stojí o to, mít s rodiči uspokojivý vztah. Naopak 19,05 % respondentek se vyjádřilo k rodičům převážně kriticky.

---

⁹⁴ JEDLIČKA, Richard a Jaroslav KOŤA. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů: aktuální problémy výchovy u dětí a mládeže*. Praha: Karolinum, 1998. s. 39.

5. Souhrn výzkumu a ověření hypotéz

V rámci kvantitativní metody jsem si stanovil celkově 3 hypotézy, které jsem hodlal na základě této studie ověřit. Všechny tyto hypotézy ve mně zrály jako přesvědčení během mé dlouholeté praxe v diagnostickém ústavu. Byly to nevědomé pravdy, nabyté zkušeností, které ale pochopitelně nebyly nijak ověřeny statisticky. Zjistíme tedy nyní, jak se hypotézy potvrdily či nepotvrdily na vzorku 53 respondentek.

První hypotéza se potvrdila. Ano, podle mého výzkumu, existují regiony a lokality, ve kterých se vyskytuje rizikové chování mládeže v mnohem větší míře než v ostatních částech republiky. Černého Petra si zde vytáhl kraj Ústecký, který se svým podílem 26,42 % předčil veškerá očekávání. Co se velikosti sídel týče, jako nejohroženější mi z průzkumu vyšla středně velká průmyslová města.

Druhá hypotéza se potvrdila. Ano, ohroženou mládež generuje v první řadě dysfunkční rodinné zázemí. Z celého vzorku respondentek jich žije 81,13 % v neúplné rodině a 46,34 % respondentek pochází z prostředí, kde žádný z rodičů nedochází pravidelně do zaměstnání.

Třetí hypotéza se spíše potvrdila. Ano, témata drogové závislosti a narušených vztahů v rodině se hojně objevovala v úvahách respondentek o své budoucnosti. O tématu závislosti a návykových látek se zmínilo 33,96 % procent respondentek. Pokud ale vezmu v potaz pouze ty dívky, které mají v úředních spisech záznam o užívání drog a je to tedy jeden z důvodů, proč v ústavu jsou a srovnám výsledek s těmi, které se o drogách v jakémkoliv smyslu zmínili ve své úvaze, vyjde mi číslo 62,07 %. Tedy 62 % respondentek, které drogy užívaly, o nich i psaly. Ke vztahu se svými rodiči se v úvahách dívek vyjádřilo 39,62 % z nich. Většina z nich touží, aby se vztahy s rodiči do budoucna napravily.

Z dalších životních oblastí, které se z výzkumu vynořily jako pro respondentky zásadní natolik, že o nich přemýšlí s ohledem na svoji budoucnost, jmenujme tyto:

Partnerství - 94,34 % respondentek se jím ve své úvaze zabývá.

Rodičovství - 84,91 % respondentek nějakým způsobem přemýšlí o svých potomcích.

Kariéra - 79,25 % respondentek se určitým způsobem zabývá ve svých představách budoucím zaměstnáním. Navíc 67,92 % považuje za důležité psát ve své úvaze i o škole.

Volný čas - 62,26 % respondentek zmiňuje i různé volnočasové aktivity. Pro většinu z nich je ideálem trávení volného času relaxování na zahradě rodinného domu u bazénu s rodinou a s domácími mazlíčky.

ZÁVĚR

Na počátku jsem se zamýšlel nad podstatou hodnot, za jaké situace je možné jejich ospravedlnění a do jaké míry je možné uhájit jejich legitimitu. Odkazoval jsem na autory a citoval ty, kteří kritickým způsobem reflektovali kulturní a historickou podmíněnost hodnot. Velké ideje a hodnotové systémy se nám v našem postmoderním světě rozpadají, jsou neudržitelné. Ač má dnes drtivá většina aplikovaných norem a hodnot v naší společnosti trouchnivé základy a z mnohých z nich se postupně stávají spíše kuriozity a relikty své zašlé slávy, jsme nuceni je neustále, s neutuchající repeticí, pumpovat do nových a nových generací. Nemáme na výběr, pokud jsme přišli o garanta s puncem nezpochybnitelnosti. Abychom udrželi naši společnou identitu a kulturní dědictví, musíme se bránit vůči anomii stůj co stůj.

Ve svém výzkumu jsem se zabýval respondenty, kteří kvůli deficitu ve svém ranném i současném vývoji, nemají zautomatizované normy a hodnoty, u kterých ještě stále společnost alespoň předstírá posvátnost. S touto zátěží je potom velmi těžké, často i nemožné, nechat se indoktrinovat morálkou, která nehoří, ale pouze paběrkuje na tom, co zbylo z minulosti. Tyto duše dychtí po hodnotách, ale vysmívají se atrápám. Jediná adekvátní náprava je zde setkání s autentickým kmitáním nepostřehnutelné pravdy bytí. Tou může být téměř výlučně osoba, a to osoba zralá, která pravé hodnoty hledá a tvoří.

Pravdivé hodnoty se nehledají v monologu, ale v dialogu lidského spolubytí. A právě zde může být hledající nalézán. Pokud adolescenta s poruchami chování budeme chtít převychovat strašáky ze slámy, vysměje se nám a naučí se normy obcházet dovedněji.

Můžeme však využít jeho dispozic. Takový člověk identitu teprve buduje, nemá ji ustálenou a v místech jejího probouzení ještě nenalzáme upevněné struktury. Jak stále hledá, místo neustále odhaluje a my v něm můžeme zahlédnout jiskry počátku. Potom on jako hledající své místo na světě pomáhá nalézat nám a my skrze něj a vzájemně roztáčíme spirálu objevování pravdy ze vzájemnosti.

Takto, pokud chceme, můžeme nalézat zárodky věčných hodnot i ve výpovědích mých respondentek. Neboť co z jejich výpovědí prosakuje naléhavěji, než touha po blízkosti a vztahu člověka s člověkem. Ať už se podíváme na procentuální výsledek partnerství v rámci témat, které si dívky samy zvolily, když se zamýšlely nad svou budoucností. Nebo bezkonkurenční vítězství rodinné pohody v rámci představ o volnočasových aktivitách.

Nebo neuhastitelná touha napravit vztahy v primární rodině. Ale i vztahy k drogám, jež slouží jako substitut namísto vřelých lidských vztahů.

Ohrožená mládež není někdo přicházející z venku. Je to obraz nás samých pod lupou existenciálních otázek. Nejsou to předměty určené k vědecké deskripci, ale apel na naši nejhlubší lidskou důstojnost. Jsou součástí nás samých, našeho hledání a tápání, naší odpovědnosti za ně, za nás a za náš svět.

Seznam použité literatury

BAČOVÁ, Viera a Gabriela MIKULÁŠKOVÁ. Rodové presvedčenia a rodové identifikácie adolescentných chlapcov a dievčat. *Československá psychologie*. 2000, **44**(1), s. 26-44.

BLATNÝ, Marek, Michal HRDLIČKA, Veronika SOBOTKOVÁ, Martin JELÍNEK, Petr KVĚTON a Dalibor VOBOŘIL. Prevalence antisociálního chování českých adolescentů z městských oblastí. *Československá psychologie : časopis pro psychologickou teorii a praxi*. 2006, **50**(4), 297-310. ISSN 0009-062x.

BOCAN, Miroslav a Tomáš MACHALÍK. Příspěvek k hodnotám dnešních dětí = Contribution to the Values of Today's Children. *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2012, **9**(2), 105-120. ISSN 1214-813x.

BOMBA, Lukáš. Život po maturite, alebo, O hodnotách vzdelania u žiakov stredných škôl. *Pedagogická orientace : vědecký časopis České pedagogické společnosti*. Brno : Česká pedagogická společnost 1967-, 2015, **25**(1), 103-121. ISSN 1211-4669.

CSÉMY, Ladislav. Anomie a užívání návykových látek u dospívajících. *Adiktologie*, 1, 1, s. 28-37.

ČÁP, Jan. *Základy psychologie pro učitele*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1979.

GADAMER, Hans-Georg. *Pravda a metoda I: nárys filozofické hermeneutiky*. Přeložil David MIK. Praha: Triáda, 2010. Paprsek (Triáda). ISBN 978-80-87256-04-6.

GECKOVÁ, Andrea, Marcel PUDELSKÝ a Jitse P. VAN DIJK. Vplyv percipovanej sociálnej opory na zdravie a socio-ekonomické rozdiely v sociálnej opore adolescentov. *Československá psychologie*. 2001, **45**(1), s. 7-18.

GJURIČOVÁ, Jitka. Vývoj kriminality v České republice se zvláštním zřetelem na kriminalitu dětí a mládeže. *Sociální práce*. 1998, s. 24-31.

JEDLIČKA, Richard a Jaroslav KOŤA. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů: aktuální problémy výchovy u dětí a mládeže*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-555-8.

KAHOUNOVÁ, Klára. *Důvody umístění dívek do diagnostického ústavu (zaměřeno na diagnostický ústav a Středisko výchovné péče Na Dlouhé mezi 19, Praha 4 - Hodkovičky)*. Praha, 2010. Diplomová práce. PedF UK, Speciální pedagogika, 1.6.2010.

- KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus (nakladatelství), 2007. ISBN 978-80-7041-896-3.
- MACEK, Petr. *Adolescence: Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál (vydavatelství), 1999. ISBN 80-7178-348-X.
- MAZUR, Jadwiga. Hodnoty v životě mládeže v průmyslovém městě. *Pedagogická orientace*. 2004, s. 45-49.
- Mládež České republiky: informační publikace o dětech a mládeži v České republice*. Praha: Česká rada dětí a mládeže, 2008. ISBN 978-80-254-5793-1.
- PAVELKOVÁ, Isabella. *Perspektivní orientace jako činitel rozvoje osobnosti*. Praha: Academia, 1990.
- PODANÁ, Zuzana a Jiří BURIÁNEK. *Česká mládež v perspektivě delikvence: (výsledky mezinárodního výzkumu ISR2)*. Praha: Univerzita Karlova., 2007. ISBN 978-80-86284-68-2.
- RÖHR, Heinz-Peter. *Nedostatečný pocit vlastní hodnoty: sebedestruktivní vnitřní programy a jejich překonávání*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0354-4.
- SAK, Petr. *Proměny české mládeže: Česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.
- SLEPIČKOVÁ, Lenka. "Firma vydělává, děti se učí, žena je hodná a já jsem šťastný": představy dětí o budoucím životě = "My Business is Doing Well, My Children are Good at School, My Wife is Kind and I am Happy": Children's Views of their Future Life. *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2012, **9**(2), 83-102. ISSN 1214-813x.
- SOBOTKOVÁ, Irena. Rodinná resilience. *Československá psychologie*. 2004, **48**(3), 233-246.
- SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4042-3.
- ŠKOVIERA, Albín a Ivana NOSKOVÁ. Komparácia a analýza vybraných hodnôt adolescentov z detských domovov a z rodín. *Mládež a spoločnosť : slovenský časopis pre štátnu politiku a výskum mládeže*. Bratislava: Ústav informácií a prognóz školstva, 2013, **19**(3), 63-70. ISSN 1335-1109.

ŠMÍDOVÁ, Michaela a Martin VÁVRA, ed. *Hodnotová a sociální reprodukce v rodině - první výsledky výzkumu dvou generací*. Praha: CESES FSV UK, 2010. ISBN 978-80-904138-2-5.

ŠPITKA, Ján. Modelovanie projektu životnej cesty v skupinovom poradenstve pre stredoškólkov. *Pedagogické rozhľady*. 2003, **12**(3), 20-24.

ŠTĚCHOVÁ, Markéta, Kazimír VEČERKA, Jakub HOLAS. Rodinné zázemí dětí s poruchami chování. *Kriminalistika*, 2000, 33, 2, s.140–148.

TKACZIK, Jan. Současné názory žáků středních škol v České republice na svůj budoucí život ve vztahu k založení rodiny. *Mládež a spoločnosť : slovenský časopis pre štátnu politiku a výskum mládeže*. Bratislava: Ústav informácií a prognóz školstva, 2010, **16**(2), [53]-64. ISSN 1335-1109.

TOWNSEND, John Sims. *Hranice a dospívající*. Praha: Návrat domů, c2009. ISBN 978-80-7255-191-0

TYRLÍK, Mojmír, ed. *Zátěž v adolescenci*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6042-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum (nakladatelství), 2008. ISBN 80-246-0956-8.

VAŠUTOVÁ, Maria a Michal PANÁČEK. *Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2013. ISBN 978-80-7464-125-1.

VIKTOROVÁ, Ida. Projekty budoucnosti u dětí na konci základní školy. In: *Přechod žáků ze základní na střední školu : pohledy z výzkumů*. Brno: Paido, 2009, s. 67-82.

Summary

In this thesis called „Perspective Orientation of Girls Situated in Diagnostic Institution“ I deal with young people with behavioral disorders. In the first part I am trying to describe the meaning of term adolescence. I tried to describe the main problems of this phase of life and show to reader spectrum or variety of risk and delinquent behavior. I shortly introduced topic of perspective orientation and described function of Diagnostic Institution.

In practical part I firstly described methods of research. Partially I used printed documents for part of my research. Second and the main part is based on personal written works of clients themselves. By form of open questions I tried to learn ideas of clients about the future.

In the first part of research I tried to understand family background of respondents and socio-economic status of their families. I was also interested in region girls came from. Finally, I was interested in reasons why clients are in Diagnostic Institution. Is it because of drugs or something completely different?

In the second part of my research I used technique of interview directly with clients. I tried to analyze and valuate results. I compare my findings with other studies on this subject and find and describe similarities and differences. Besides standard visions of future I found two different and statistically interesting topics, attitude to drugs and relationship in family.

At the end I evaluate and verified my hypotheses and briefly and clearly presented the results of my research.